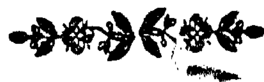
శ్రీః 318

యుక్తినికరకల్లోలమాలాతరంగితకల్పనావయగి

పారావారరూపిణ్యాంగాదాధర్యాం

విబుధ మథనసముద్భూత సుధారస సారరూపా

సామాన్యనిరుక్తిః

శ్రీభూతపురనివాసిభిః

శ్రీవెంకటనరసింహాచార్యైః

ముసుపాక్కం

రంగాచార్యేణచ

సమ్యక్సంశోధ్య

రాజశాసనవశాదనితరసాధారణీమేతన్ముద్రణాధికృతిమధిగత్యచ

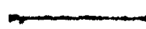
———:0:———

శ్రీచెన్నపురీవిరాజమానాయాం

జూబిలీ ముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాపితా

విజయతాన్తమాం

1889

అస్యచమూల్యం ౦-౮-౦

Price 0-8-0

శ్రీరస్తు

శ్రీమతే హయగ్రీవాయ నమః.

సామాన్యనిరుక్తిః

చింతామణిః ॥ అథ హేత్వాభాసా స్తత్వనిర్ణయ విజయప్రయోజకత్వా న్నిరూప్యంతే అనుమితికారణీభూతాభావప్రతియోగి యథార్థజ్ఞానవిషయత్వం, యద్విషయకత్వేన లింగజ్ఞానస్యానుమితిప్రతిబంధకత్వం, జ్ఞాయమానం సద్యదనుమితి ప్రతిబంధకం తత్వం, హేత్వాభాసత్వం॥

దీధితిః॥ శ్రీః॥ ఏతావతా ప్రబంధేన సపరికరం హేతుం నిరూప్య తత్ప్రసంగా త్తత్వనిర్ణయాదిరూప తత్కార్యకారిత్వాచ్చ

హేత్వాభాసనిరూపణే ప్రసంగస్యాపి సంగతిత్వం సంభవతి। వ్యాప్తి పక్షధర్మతావిశిష్టహేతునిరూపణే, వ్యాప్తిపక్షధర్మతా విరోధి తద్విరహవతో దుష్టహేతోస్స్మరణా త్తత్ప్రదర్శనమూలస్య న్యూనతాం పరిజిహీర్షుః ప్రసంగస్యాపి తన్నిరూపణ ప్రయోజకత్వమాహ* ఏతావతేతి * పరికరో వ్యాప్తి పక్షధర్మతే ॥ నిరూప్యేత్యంత ముక్తక్రమేణ దుష్టహేతోస్స్మృతత్వస్య ప్రసంగనిర్వాహకస్యలాభాయ * తత్ప్రసంగాదితి* సపరికరహేతు నిరూపితప్రసంగసంగతేరిత్యర్థః ॥ తజ్జ్ఞానజన్య జిజ్ఞాసాధీనత్వం పంచమ్యర్థః ॥ అన్వయశ్చాస్య నిరూపణమిత్యనేన । తత్వనిర్ణయ విజయ ప్రయోజకత్వాదితి మూలం యద్యపి హేత్వాభాసనిష్ఠ తత్వనిర్ణయాదిజనకజ్ఞాన విషయత్వార్థకతయా శిష్యప్రవృత్త్యుపయోగి నిరూపణఘటక జ్ఞానప్రయోజనప్రదర్శనపరం, తథాపి తన్మాత్ర పరత్వేసంగత్య ప్రదర్శనేన న్యూనతాస్యాదితి తస్యైక కార్యకారిత్వ రూప సంగతి ప్రదర్శన పరత్వమపి సంభవతీతి స్ఫుటీకర్తుమాహ*తత్వనిర్ణయాదీతి * ఆదిపదాద్విజయపరిగ్రహః ॥ తత్కార్య

తదాభాసనిరూపణం ప్రతిజానీతే * అథేతి * అనుమితీతి । యథా

కారిత్వాత్ ।సపరికరహేతుప్రయోజ్యకార్యప్రయోజకత్వాత్ ॥ ప్రయోజకత్వంచ జనకతావచ్ఛేదకసాధారణమతస్స్వ విషయకజ్ఞానకార్యంప్రతిస్వస్య తథాత్వమక్షతమేవ ॥ తత్వనిర్ణయః, ప్రమితకోటినిశ్చయః; తత్ర వ్యాప్తిపక్షధర్మతావిశిష్ట ప్రకృత హేతుజ్ఞానమివ తద్విపరీత కోటిసాధకస్య హేత్వాభాసత్వజ్ఞాన మప్యుపయుజ్యతే॥ ప్రతిబంధకీ భూతవిపరీతకోటి వ్యాప్యవత్తాజ్ఞానేఽప్రామాణ్యగ్రాహకత్వా దిత్యుభయో స్తత్వనిర్ణయ ప్రయోజకత్వం ॥ అథవా తత్వనిర్ణయః, సాధ్యవత్తాజ్ఞానే ప్రమాత్వనిశ్చయః । తత్రానుమాపకహేతో ర్వ్యాప్త్యాది విశిష్టత్వరూప సద్ధేతుత్వజ్ఞాన మివ తద్విపరీతకోటిసాధకహేతో ర్దుష్టత్వజ్ఞాన మప్యుపయుజ్యతే। ప్రకృ[illegible]స్యగ్రహ ప్రామాణ్యగ్రాహక విపరీతకోటిసాధకహేత్వదుష్టత్వ గ్రహవిఘటకత్వాత్ ॥ విజయప్రయోజకత్వంచ హేత్వాభాసస్య స్వజ్ఞానాధీన పరోక్తహేతుదోషోద్భావనద్వారా వ్యాప్త్యాదివిశిష్టహేతో స్స్వజ్ఞానాధీనసన్న్యాయ ప్రయోగద్వారా బోధ్యం॥ మూలోక్తలక్షణానాం దుష్టహేతులక్షణత్వే దోషేష్వతివ్యాప్తిః । యథార్థజ్ఞాన నిష్ఠానుమితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక విషయతాశ్రయత్వ పర్యంతస్య సమూహాలంబన జ్ఞానవిషయతా శ్రయోదాసీనపదార్థవారణాయ ప్రథమలక్షణే వివక్షణీయతయా బాధాదిజ్ఞానప్రతిబంధకతాయాం ప్రాయశోహేతు విషయతాయా నవచ్ఛేదకత్వాత్తత్ర తత్ర హేతావవ్యాప్తిశ్చ. యద్విషయకత్వేనేత్యాది లక్షణేచ తృతీయాయావచ్ఛేదకతార్థకతయా సుతరాంతథేత్యత ఆహ *ఇదమితి* ఇదం, ఏతల్లక్షణత్రయం; నను హేతువదాభాసంత ఇతివ్యుత్పత్యా హేత్వాభాస పదస్య దుష్టహేతుపరత్వా ద్దుష్టహేతునిరూపణస్యైవ ప్రతిజ్ఞాతత్వాత్ తల్లక్షణమప్యాకాంక్షిత మత

శ్రుతమిదం హేతుదోషాణాంలక్షణం।తద్వత్వంచ దుష్టహేతూనాం॥ తదభిప్రాయేణై వ్యాపధేయసంకరేపీ త్యాదివక్ష్యతి। తత్రా నుమితిపద మనుమితినిష్ఠ కార్యతానిరూపక సంబంధిత్వేనానుమితితత్క-

-స్తదనుక్త్యా మూలస్యన్యూనతా।అన్యవిధవ్యుత్పత్త్యా హేత్వాభాస పదస్యహేతుదోషపరత్వసంభవేపి తేచేత్యాదినాదుష్ట హేతూనామేవ విభజనాద్దుష్టహేతు నిరూపణస్యా ప్రతిజ్ఞాతత్వే తదసంగతిః; ఏవందుష్టహేతు నిరూపణస్యాప్రకృతత్వేదుష్టహేతూనాం సంకరేణ విభాగవ్యాఘాతశంకాయా నవతారాత్, ఉపధేయ సంకరే పీత్యాది గ్రంధస్యోపాధ్య సంకరేణ విభాగోపపాదనపరస్యా సంగతిరిత్యత ఆహ * తద్వత్వంచేతి * తాదృశదోషవత్వం చేత్యర్థః ; దుష్టహేతూనాం లక్షణమిత్యనుషజ్యతే; స్ఫుటమితి శేషః; తథాచ దుష్టహేతు నిరూపణస్య ప్రకృతత్వేపి దోషలక్షణే కృతే దుష్ట హేతులక్షణస్యస్ఫుటతయాలాభేన నోక్తానుపపత్తిరితి భావః । *తదభిప్రాయెణై వేతి । దుష్టహేతులక్షణాభి ప్రాయేణై వేత్యర్థః॥ అనుమితి పదస్యానుమితి సామాన్యపరత్వే ఒతిప్రసంగాత్, ప్రకృతపక్షసాధ్యహేతుకానుమితి పరత్వమావశ్యకం । తథాచవ్యభిచారాదావవ్యాప్తిః ॥ వహ్నిధూమవ్యభిచారీ త్యాదిజ్ఞానాభావస్య పర్వతో ధూమవానిత్యా ద్యనుమిత్య జనకత్వాత్, లక్షణయా తస్యానుమితికరణ జ్ఞానపరత్వే బాధాదావవ్యాప్తిః , బాధాదిజ్ఞానస్య పరామర్శ ప్రతిబంధకత్వాత్ । అతోనుమితి పదమజహత్స్వార్థలక్షణయా తదుభయ పరతయా వ్యాచష్టే * తత్రేతి * తాదృశ లక్షణవాక్య ఇత్యర్థః ॥ లక్షణ ఘటకతావచ్ఛేదక ముభయసాధారణమ నుగతరూపమాహ * అనుమితినిష్ఠకార్యతా నిరూపక సంబంధిత్వేనేతి * అనుమితిపదస్య ప్రకృతపక్షతా వచ్ఛేదకవిశిష్టే ప్రకృతసాధ్యతా వచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్నప్రకారక ప్రకృతహేతుశా

రణాన్యతరపరం । సాధ్యవ్యాప్యహేతుమాన్ పక్షః స్సాధ్యవా నిత్యా వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న హేతుకానుమితి పరత్వం స్వయమేవ దర్శయిష్యతే ॥ అతోనవక్ష్యమాణాతిప్రసంగః ॥ నిరూపకత్వంచ యది ప్రతియోగిత్వం తదాకార్యస్య కార్యతా ప్రతియోగిత్వాభావాద నుమిత్యసంగ్రహః ॥ అతస్సంబంధిపదం సంబంధిద్వయ సాధారణస్య తత్సాక్షాత్కార జనక సాక్షాత్కార విషయతాత్మక నిరూపకత్వస్య లాభాయ ॥ అత్ర పర్వతో వహ్నిమాన్ హ్రదశ్చతథే త్యాది సమూహాలంబనానుమిత్యాదివిరోధి హ్రదనిష్ఠ వహ్న్యభావాదిరూప బాధాదేర్గ పర్వతాదౌ ధూమాదినా వహ్న్యాదిసాధనే దోషతాప్రసంగః ॥ ప్రకృతానుమితి నిష్ఠకార్యతా నిరూపక సంబంధిగ్రహత్వస్య కస్యాపి ప్రతిబధ్యతాన వచ్ఛేదకతయా తదవచ్ఛిన్ననిరూపిత ప్రతిబంధకతా నివేశనాసంభవాత్ ॥ తథావిధగ్రహత్వవ్యాపక ప్రతిబధ్యతానివేశేచా నుమిత్య విరోధిని వ్యభిచారాదౌ పరామర్శ విరోధిని బాధాదౌచావ్యాప్తిః ॥ ఉభయవిరోధిపక్షాప్రసిద్ధ్యాదావేవ తాదృశ ప్రతిబధ్యతా నిరూపక జ్ఞానవిషయత్వసత్వాదతగ్గ కల్పాంతరమాహ * సాధ్యవ్యాప్యేతి * ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టే ప్రకృతసాధ్యతా వచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్న తద్వ్యాప్తి విశిష్ట ప్రకృతహేతుతా వచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్న ప్రకారకానుమితి సామాన్యపరమిత్యర్థః ॥ ఏవంచ తాదృశ సమూహాలంబనానుమితే ర్వ్యాప్త్యాదివిషయకతయా వ్యభిచారజ్ఞాన ప్రతిబధ్యత్వా న్నవ్యభిచారాద్యసంగ్రహః । హ్రదాదౌ దర్శితసమూహాలంబనానుమితి ప్రతిబంధకతా మాదాయాతి ప్రసంగస్య వారణాయ సామాన్యపదం । తథాచ తాదృశానుమితిత్వవ్యాపక ప్రతిబధ్యతానిరూపిత ప్రతిబంధకతాశాలి యథార్థజ్ఞాన విషయత్వం పర్యవసితోర్థః ॥ అత్రచ సాధ్యతానవచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్న ప్రకార

కానుమితిసామాన్యాంతర్గతాయాం పర్వతోవహ్నిమాన్వహ్ని వ్యాప్యధూమవాంశ్చేత్యాద్యనుమితౌ హ్రదోనవహ్నిమానిత్యాది నిశ్చయస్యా ప్రతిబంధకత్వాద్వారణంబోధ్యం ॥ బాధసత్ప్రతిపక్షస్వరూపాసిద్ధ్యాశ్రయాసిద్ధివ్యాప్తివారణాయ ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశేష్యతాకత్వనివేశః ॥ ద్రవ్యత్వాదినాహ్రదాదివిశేష్యకానుమితౌ తథావిధనిశ్చయస్యా ప్రతిబంధకత్వాత్తద్దోషతాదవస్థ్యం ॥ అతఃపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వోపాదానం । అవచ్ఛేదకత్వంచ తత్పర్యాప్త్యధికరణత్వం । తేనాతేజస్వీపర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ విశిష్ట పర్వతత్వాది మతి వహ్న్యాద్య భావరూపబాధస్య కాంచనమయః పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ పక్షాసిద్ధేశ్చపర్వతత్వాద్యవచ్ఛిన్న పక్షకానుమిత్య విరోధిత్వేపి నాసంగ్రహః ॥ ఏవమగ్రేపిబోధ్యం ॥ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న సాధ్యప్రకారకత్వానివేశే పరామర్శావిరోధితయా బాధసత్ప్రతిపక్షయో రవ్యాప్తిః ॥ తత్రప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వస్యానుపాదానేపితద్దోషతాదవస్థ్యం॥ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నాభావాదినిశ్చయస్య ధూమజనకతేజస్వీవహ్నివ్యాప్యధూమవాంశ్చ హ్రద ఇత్యాద్యనుమిత్య ప్రతిబంధకత్వాత్॥ సాధ్యాప్రసిద్ధ్య వ్యాప్తి వారణప్రయోజకత్వం తదుపాదానస్యేతి తునసత్ ॥ వహ్నిర్నకాంచనమయ ఇత్యాదినిర్ణయస్య పక్షేశుద్ధవహ్నిత్వాదినా వహ్న్యాద్యనుమిత్య విరోధిత్వేపి ద్వితీయదళే ప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాంతర్భావసత్వాత్తస్యకాంచనమయవహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాద్యనుమితి విరోధితయా తత్రలక్షణగమనాత్ ॥ ద్వితీయదళప్రవేశాద్వ్యభిచారవిరోధ సాధనాప్రసిద్ధి స్వరూపాసిద్ధిషునావ్యాప్తిః । తత్రాపిసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న నిరూపితవ్యాప్తి విశిష్టత్వ నివేశాద్వ్యభి

చారవిరోధయోర్నావ్యాప్తిః ॥ వహ్నిర్ధూమవ్యభిచారీత్యాది
జ్ఞానదశాయామపి ద్రవ్యత్వాదినాధూమాది నిరూపితవ్యాప్తేర్భా
నసంభవాత్తద్దోషతాదవస్థ్యమతో వ్యాప్తౌసాధ్యతావచ్ఛేదకా
వచ్ఛిన్నీయత్వనివేశః ॥ అన్వయవ్యాప్తి వ్యతిరేకవ్యాప్తీ విశిష్యో
పాదాయ తదుభయ విశిష్టహేతు ప్రకారకత్వమేవ నివేశ్యం । ఏక
తరమాత్రోపాదానే సాధారణ్యానుపసంహారిత్వయోరేకతరా
సంగ్రహ ప్రసంగాదిత్యగ్రే వ్యక్తీభవిష్యతి ॥ తాదృశవ్యాప్తిద్వ
యప్రకారతా నిరూపితహేతు ప్రకారతాయాస్తత్సాధ్యక తద్ధే
తుకానుమితి జనకతావచ్ఛేదక ప్రకారతాత్వేనానుగమయ్య నివే
శస్తు నసంభవతి । సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వజ్ఞాన దశాయాం కేవ
లవ్యతిరేక వ్యాప్త్యాదిప్రకారక హేతుమత్తాజ్ఞానోత్పత్త్యాసాధార
ణ్యాదేస్తాదృశ ప్రకారతాశాల్యనుమితి విరోధిత్వాభావాత్ ॥
వ్యాప్తివిశిష్ట విషయిత్వమాత్రస్య, తద్విశిష్ట హేతుతావ
చ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విషయిత్వ మాత్రస్యవానివేశే స్వరూపా
సిద్ధావవ్యాప్తిరతగ పక్షాంశే తాదృశవ్యాప్తి విశిష్టహేతుతా
వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న ప్రకారకత్వ నివేశః ॥ పక్షాంశేవ్యాప్తివి
శిష్టప్రకారకత్వమాత్రనివేశేపి తద్దోషతాదవస్థ్యం । ధూమా
భావవాన్హ్రద ఇతి జ్ఞానస్య ద్రవ్యత్వాదినా హేతుమత్తాజ్ఞానా
విరోధిత్వాత్సాధారణ్యాద్యవ్యాప్తిశ్చ; వహ్నిత్వాద్యవచ్ఛి
న్నధూమాభావవద్వృత్తిత్వాది గ్రహస్య ధూమాదివ్యాప్తి విశిష్ట
తద్వ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారక జ్ఞానావిరోధిత్వాదతోహేతుతా
వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వనివేశః । పక్షాంశేసాధ్యాది ప్రకారకస్య సం
స్కారాదేరాహార్యజ్ఞానాదేశ్చ వాబాధాదిజ్ఞానా ప్రతిబధ్యత్వాద
సంభవ ఇత్యతస్తాదృశానుమితిత్వనివేశః ॥ సాధ్యవ్యాప్య హేతు ధ
ర్మితావచ్ఛేదకకసాధ్యవత్తాజ్ఞానస్యైవసాధ్యవ్యాప్య హేతుమాన్

పక్ష స్సాధ్యవానిత్యా కారకతయా తాదృశాకారలిఖన [illegible]సా త్తాదృశహేతు విశిష్టపక్షతావచ్ఛేద కావచ్ఛిన్నవిశేష్యకసాధ్యతా వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న ప్రకారకానుమితిత్వవ్యాపక ప్రతిబధ్యతా నిరూపిత ప్రతిబంధకత్వస్య లక్షణఘటకత్వో పగమే, పర్వతత్వాద్యవచ్ఛేదేనవహ్న్య దేస్సాధ్యత్వే తత్సామానాధికరణ్యేన సాధ్యాభావాదేరదోషత్వ ప్రసంగః ॥ సామానాధికరణ్య మాత్రావగాహి బాధాదిజ్ఞానస్య శుద్ధపర్వతత్వాద్య వచ్ఛేదేన వహ్న్యదిజ్ఞానంప్రత్యేవ ప్రతిబంధకతయా ధూమాదివిశిష్ట పర్వతత్వాద్య వచ్ఛిన్న ధర్మిక వహ్న్యదిజ్ఞానా ప్రతిబంధకత్వాదితి తన్నోక్తం ॥ నచ విశేష్యతా వచ్ఛేదకకోటౌ ధూమాదేరధికస్య భానేపిశుద్ధపర్వతత్వావచ్ఛిన్నసంయోగా దేర్యత్ర సంసర్గతా తత్ర పర్వతత్వ సామానాధికరణ్యేన వహ్న్యభావాదిజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వ మావశ్యకం। తాదృశానుమితేరపి శుద్ధపర్వతత్వావచ్ఛేదేన వహ్న్యద్య వగాహిత్వా దితివాచ్యం ॥ ధర్మితావచ్ఛేద కావచ్ఛేదేన విశిష్టబుద్ధౌ, ధర్మితావచ్ఛేదకతా పర్యాప్త్యధికరణధర్మా వచ్ఛిన్నత్వమేవసంసర్గాంశేభాసతే, నతు తదేకదేశావచ్ఛిన్నత్వమపి, తద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతా నిరూపిత తదేకదేశవ్యాపకత్వావచ్ఛిన్నసంసర్గతాయా అప్రామాణికత్వాత్ ॥ అథలింగోపధానమతే హేతోస్సర్వత్రైవ ధర్మితావచ్ఛేదకతయాభానాత్తాదృశసంసర్గతాభ్యుపగమ ఆవశ్యకః, అన్యథా శుద్ధపర్వతత్వాద్యవచ్ఛేదేనహేతుమత్తాజ్ఞానస్థలేపి హేతువిశిష్టపర్వతత్వాద్యవచ్ఛిన్న సంయోగాది సంసర్గకానుమితేశే వ్యుపగమే పర్వతత్వాది సామానాధికరణ్య మాత్రావగాహి బాధాది గ్రహకాలేపి తథావిధసాధ్యనిశ్చయవతోఽ నుమిత్యాపత్తేః ॥ నహిసామానాధికరణ్యేన బాధసిద్ధ్యో స్సతో ర్ననుమితిం కశ్చిదుపైతి। తాదృశబాధా

కా[illegible]నుమితి పరం వా ॥ తేనైకత్ర హేతౌ వ్యభిచారాదిగ్రహేప్య దిగ్రహస్య క్వచిదప్యనుమితౌ ప్రతిబంధకత్వాసంభవాత్తేషాం హేత్వాభాసతా విలయాపత్తేశ్చేతిచేదేవమపి లింగానుపధానమతే తాదృశవిషయతాయాం ప్రమాణవిరహ ఏవ ॥ ప్రకృతగ్రంథస్తునలింగోపధానమతాభిప్రాయకః, తన్మతేనుమితేస్సర్వత్రైవ తథాకారతయా తాదృశాకారత్వస్యావ్యావర్తకతయా నుమితిపదస్య తాదృశాకార పరత్వేన వర్ణనాసంగతేః ॥ కేచిత్తు లింగాను పధానమతే నుమితి పదస్య తదుభయపరత్వం వ్యాఖ్యాయ యథా శ్రుతార్థపరతానిర్వాహాయ లింగోపధాన మతమేవాశ్రయతే * సాధ్యవ్యాప్యేత్యాదినా * ఇత్యాకారకానుమితిపదం, అనుమితేరిత్యాకారతా మతాభిప్రాయకమితివ్యాచక్షతే ॥ ఏతాదృశవ్యాఖ్యా ప్రయోజనంస్ఫుటయతి * తేనేతి * ఏకత్ర, వహ్నిత్వాద్యేకధర్మావచ్ఛిన్నే, వ్యభిచారాదీత్యాదినా స్వరూపాసిద్ధ్యాది పరిగ్రహః ॥ అన్యస్య పరామర్శాత్తద్వహ్నిత్వాది రూపాపరధర్మావచ్ఛిన్నే వ్యాప్తి పక్షధర్మతావగాహి జ్ఞానాత్ । వ్యభిచారాదిత్యాదిహేతో రనుమిత్యజనకత్వే పీత్యనేనసంబంధః ॥ యత్ర యద్రూపావచ్ఛిన్నే వ్యభిచార జ్ఞానోత్పత్తి ద్వితీయక్షణే కథంచిత్తద్రూపావచ్ఛిన్నలింగకపరామర్శస్తత్ర క్షణైకవిలంబే నానుమిత్యుపగమే వ్యభిచారాసంభవాన్నతత్ర వ్యభిచారోదర్శితః॥

నను తద్ధర్మావచ్ఛిన్నలింగకానుమితౌ తద్ధర్మావచ్ఛిన్నధర్మికవ్యభిచారజ్ఞానాభావస్య హేతుత్వోపగమాన్నోక్తవ్యభిచారః ॥ తద్ధర్మావచ్ఛిన్నలింగకత్వంచావ్యవహితోత్తరత్వ సంబంధేన తద్రూపావచ్ఛిన్న ధర్మికవ్యాప్త్యాదిజ్ఞాన విశిష్టత్వం, తాదృశసంబంధేన వ్యభిచారజ్ఞానవిశిష్టం యత్తదన్యత్వమేవవా, జన్యతావచ్ఛేదకంవాచ్యం । తేన ధూమవ్యాప్య వహ్ని

న్యస్యపరామర్శా దనుమిత్యుత్పాదేన వ్యభిచారా ద్వ్యాప్త్యాది జ్ఞానేనాన్యథాసిద్ధత్వాచ్చ వ్యభిచారాదిగ్రహాభావస్యా నుమిత్యజనకత్వేపి నక్షతిరితివదంతి ॥ పర్వతోనివర్హ్ని ర్ధూమా ద్వహ్నిరభి

మానయమిత్యా కారకశాబ్దాది పరామర్శోత్పత్తి ద్వితీయక్షణే యత్రలౌకిక సన్నికర్షజన్యో ధూమవ్యభిచారీ వహ్నిర్ధూమవ్యాప్యోయం ధనవానిత్యాకారకసమూహాలంబనగ్రహ స్తత్రతజ్జన్యానుమితేరుక్త సంబంధేన వహ్నిత్వా వచ్ఛిన్న ధర్మికవ్యాప్త్యాదిజ్ఞానవిశిష్టత్వేపినక్షతి రతఆహ * వ్యాప్త్యాదిజ్ఞానేనేతి * క్లిప్తకారణతాక వ్యాప్త్యాదిజ్ఞానసత్వే వ్యభిచారజ్ఞానాద్యభావ వ్యతిరేకేణానుమితి వ్యతిరేకస్యా సిద్ధత్వాదితిభావః॥వ్యాప్తిజ్ఞానాదేర్వ్యభిచారజ్ఞానాభావేనాన్యథా సిద్ధత్వశంకాచప్రాగేవనిరాకృతా ॥ నక్షతిః, నవ్యభిచారాదావవ్యాప్తిః ॥ యత్రాసద్ధేతు విశేషే తాదృశానుమితేరప్రసిద్ధి స్తత్రతత్య దోషేష్వ వ్యాప్తేర్వక్ష్యమాణత్వాత్తాదృశయథాశ్రుతవ్యాఖ్యాయా మనిర్భరసూచనాయైవ * వదంతీతి॥ పర్వతోవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదిసద్ధేతుస్థలే బాధాది భ్రమవిషయేతివ్యాప్తివారకతయా యథాశ్రుతేయథార్థపదంసార్థకయతి *పర్వతోనివర్హ్నిరితి * అత్ర,ఇతిపదస్య స్థలత్రయేప్రత్యేకంసంబంధాత్ భ్రమత్రయలాభః ॥ ప్రత్యేక భ్రమమాదాయైనాతిప్రసంగసంభవాత్తాదృశసమూహాలంబన భ్రమపరత్వాసంగతేరితిధ్యేయమ్॥ప్రథమభ్రమోనుమితి ప్రతిబంధకః । అన్యౌచతజ్జనకజ్ఞానే।తథాతయోరపి ప్రథమే న్యత్రప్రసిద్ధస్య సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వస్యధూమాంశేభ్రమత్వమ్, అంత్యే ప్రమేయత్వాభావవద్వృత్తి త్వస్యాప్రసిద్ధ్యానతద్భ్రమత్వమ్, కింత్వభావాంశేనుయోగితావిశేష సంబంధేనసాధ్యస్యభ్రమత్వమిత్యే తాదృశవిశేషమాదృత్య, శిష్యవ్యు

త్పాదనాయానేక భ్రమప్రదర్శనం ॥ ఇదంత్వవధేయం ॥ అభిధే యత్వం ప్రమేయత్వస్య వ్యభిచారిత్వప్రత్రస్వరూపసంబంధా వచ్ఛిన్న ప్రమేయత్వ త్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వ సంబంధేన ప్రమే యత్వస్య భ్రమోవాచ్యః॥ ప్రతియోగి తాంశేసాధ్య తావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్నత్వసాధ్యతా వచ్ఛేదక సంబంధా వచ్ఛిన్న త్వయో స్సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వరూపవ్యాప్తి ఘటకతయా తదంశేతదు భయావగాహి వ్యభిచారజ్ఞానస్యైవ వ్యాప్తిజ్ఞానవిరోధిత్వాత్; ఏవంచ భేదేప్రమేయత్వత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వస్య ప్ర సిద్ధావపి స్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్న తాదృశప్రతి యోగితాకత్వా ప్రసిద్ధ్యా తాదృశభ్రమానుపపత్తిః ॥ ప్రతియోగితాంశే సంబంధ విశేషావచ్ఛిన్నత్వస్య భ్రమ ఇత్యపినయుక్తమ్ । తస్య సంబంధఘ టకతయా తత్ప్రకారకత్వఘటిత తద్భ్రమత్వానుపపత్తేః ॥ నచ తేన రూపేణప్రతియోగితా ప్రకారక ఏవాత్రభ్రమో వివక్షితః, న తుతదవచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వసంసర్గక ఇతివాచ్యమ్।లాఘవా త్ప్రతియోగితాసంసర్గక వ్యాప్తిజ్ఞానస్యైవానుమితిహేతుతయా తత్ప్రకారకవ్యభిచారజ్ఞానస్యా కించిత్కరత్వాత్॥ అత్రాహుః;స్వా వచ్ఛిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితా కత్వ సంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకవత్వమేవాభావస్య సాధ్యాభావవద వృత్తిత్వరూపవ్యాప్తి ఘటకంలాఘవాత్ ॥ ఏవంచ, తాదృశసంబం ధేనాభావాంశే సాధ్యతావచ్ఛేదకప్రకారకవ్యభిచారజ్ఞానస్యవ్యాప్తి గ్రహవిరోధితయా ఘటత్వాదేర్గప్రసిద్ధేనతాదృశసంబంధేన మేయ త్వత్వాదేరభావాంశే భ్రమాత్మక ఏవతథావిధగ్రహో వివక్షిత ఇతినకించిదనుపపన్నమ్॥అన్యేతుప్రథమేసాధ్యాభావవదవృత్తిత్వజ్ఞాన విరోధీ, హేతౌ సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వరూపవ్యభిచారస్య భ్ర మః । ద్వితీయేచతదప్రసిద్ధ్యా వ్యాపకసామానాధికరణ్య జ్ఞానవి

ధేయత్వంవాప్రమేయత్వస్యవ్యభిచారీత్యాదిభ్రమాదనుమితిప్రతిబం

రోధీ, సాధ్యతావచ్ఛేదకే హేతుసమానాధి కరణా భావ ప్రతియోగితావచ్ఛేద కత్వస్యభ్రమోభిమతః. అసమాన ప్రకారకజ్ఞానస్యావిరోధితయా ద్వివిధవ్యభిచారసంగ్రహాయ ద్వివిధవ్యాప్తివిషయకసమూహాలంబనస్యైవ లక్షణేనివేశనీయ్యత్వాత్ ॥ నచహేతుస్సాధ్యస్యవ్యభిచారీత్యతస్సాధ్యతావచ్ఛేదకే హేతుసమానాధికరణాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్యదుర్లభతయాతదవగాహిజ్ఞానస్యఅభిధేయత్వమ్ ప్రమేయత్వస్యవ్యభిచారీత్యాకారకతా నోపపద్యత ఇతివాచ్యమ్; యతోఽభావవద్వృత్తిత్వమ్ సమానాధికరణాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వఞ్చేతి ద్వయమేవహేతుస్సాధ్యస్య వ్యభిచారీత్యత్ర వ్యభిచారపదార్థః । తత్రప్రథమవ్యభిచారపదార్థైకదేశే ఽభావేనుయోగితారూప షష్ఠ్యర్థస్య, తత్రప్రకృత్యర్థతావచ్ఛేదక వహ్నిత్వాద్యవచ్ఛిన్న నిరూపితత్వసంబంధేన ప్రకృత్యర్థస్యాన్వయః; మత్వర్థీయార్థస్స్వరూప సంబంధవాన్, తస్యచాభేదసంబంధేన ప్రథమాంతార్థేన్వయః; ద్వితీయ్యతత్పదార్థపరవాక్యస్థలేచ తదేకదేశసామానాధికరణ్యే హేతుపదార్థాన్వితప్రథమార్థనిరూపితత్వస్యాన్వయః; షష్ఠీప్రకృతేర్ధర్మపరతయా షష్ఠ్యంతార్థస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకనిష్ఠత్వస్య తాదృశాన్వయబలలభ్య హేతు సమానాధికరణాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వే, తస్యతద్ధితార్థసంబంధ్యేకదేశ ఘటకత్వరూపసంబంధే, సంబంధినశ్చాభేదేనప్రథమాంతార్థేన్వయః ॥ ఏవంచ ఉక్తవాక్యేన తత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకే హేతుసమానాధికరణాభావ ప్రతియోగితా వచ్ఛేదకత్వస్యాపిలాభాత్ తత్ర తదవగాహిభ్రమస్య దర్శితాకారతా సంభవాదిత్యపివదంతి॥ * భ్రమాదితి * పంచమ్యర్థః ప్రయుక్తత్వం, తస్యప్రతిబంధ పదార్థేనుత్పాదేన్వయః * యథా

థాదాహ * యథార్థేతి ॥ నను ప్రతిబంధకజ్ఞానవిషయవ్యభిచా
రాదిఘటకసాధ్యాదేరపి ప్రత్యేకం హేత్వాభాసతాపత్తిః ॥ అథ
విశిష్టవిషయకంజ్ఞానం ప్రతిబంధకం తద్ఘటకంచ నవిశిష్ట మితిచేత్త

ర్థేతీతి * యథార్థపదదానేచ స్వవ్యధికరణప్రకారా వచ్ఛిన్నా
యా యావిషయతా తత్తదనిరూపకత్వస్యసర్వాంశేప్రమాత్వస్య
వివక్షణీయ్యతయా దర్శితభ్రమాణాంకించిదంశేప్రమాత్వేపి నతా
నాదాయదోషఇతిభావః ॥ అత్రయథార్థపదేనసద్ధేతుస్థలేనుమితి
విరోధిభ్రమవిషయసాధ్యాభావాదావతిప్రసంగ వారణేప్యసద్ధేతు
స్థలేతాదృశప్రమావిషయదోష ఘటకసాధ్యాదేర్ప్రత్యేకం దోష
త్వాపత్తిర్దుర్వారైవ, తదర్థం ప్రకారాంతరానుసరణేచ తత
ఏవపూర్వదోషస్యాపివారణసంభవేయథార్థ పదంవ్యర్థమితిదో
షస్యదురుద్ధరతయాతస్యైవయథార్థపదాఘటితలక్షణాం తరాను
సరణ బీజత్వమాహ * నన్వితి * ఏకదేశస్యాపి విశిష్టఘటకతయా
హేత్వాభాస పదార్థత్వస్యేష్టత్వాదాహ * ప్రత్యేకమితి * ప్ర
త్యేకపదార్థపర్యాప్తసాధ్యతావచ్ఛేదకాద్యవచ్ఛిన్నస్యేత్యర్థః॥
హేత్వాభాసత్వాపత్తిః, హేత్వాభాసపదార్థత్వాపత్తిః ॥ య
ద్రూపావచ్ఛిన్న జ్ఞానస్యానుమిత్య విరోధిత్వమ్, తద్రూపావచ్ఛిన్నే
హేత్వాభాసత్వ వ్యవహారస్య తద్రూపావచ్ఛిన్న మాత్రజ్ఞానాత్।
హేతోర్దుష్టత్వ వ్యవహారస్య చానుదయేనాత్రేష్టాపత్తిర్న సంభ
వతీతిభావః। యాదృశవిశిష్టవిషయకత్వం తాదృశానుమితి విరోధి
తానతిరిక్తవృత్తి, తత్త్వమితివివక్షయానసాధ్యాభావాదావతివ్యా
ప్తిరిత్యాశంకతే * అథేతి * విశిష్టవిషయకమ్, సాధ్యాభావవద్వృ
త్తిత్వవిశిష్టసాధనాది విషయకమేవ। తద్ఘటకంచ, తాదృశవిశిష్టఘ
టకప్రత్యేకపదార్థ విషయకత్వంచ। నవిశిష్టం, నతాదృశవిశిష్ట
నిరూపితమ్ ॥ తథాచప్రత్యేకపదార్థవిషయకత్వస్య ప్రతిబంధక

హిర్యథార్థేతి వ్యర్థం, భ్రమవిషయవిశిష్టస్యాప్రసిద్ధత్వాదిత్యా
శయేనాహ యదితి ॥ కేచిత్తు దుష్టానామేవ హేతూనా మేతాని ల
క్షణాని । తత్ర తృతీయ్యమివ ప్రథమమపి జ్ఞాయమానవ్యభిచారా

తాతిరిక్తవృత్తిత్వాన్నాతివ్యాప్తిరితి భావః * వ్యర్థమితి * యథా
ర్థపదాదానేపి సద్ధేతుస్థలేతి వ్యాప్తివారణసంభవాత్ ॥ నను తత్ర
భ్రమవిషయ ప్రత్యేకపదార్థస్యోక్తరీత్యా వారణేపి తద్విషయవి
శిష్టేతివ్యాప్తిరత ఆహ * భ్రమవిషయేతి * అప్రసిద్ధత్వాదితి। తథా
చ క్వాతివ్యాప్తిరితి భావః * కేచిత్త్వితి * నన్వస్య దుష్టహేతులక్ష
ణత్వే దోషేష్వతివ్యాప్తిస్తేషామప్యనుమితివిరోధి యథార్థజ్ఞానవి
షయత్వాత్ ॥ న చ హ్రదత్వావచ్ఛిన్న పక్షకవహ్నిత్వావచ్ఛిన్న
సాధ్యకస్థలే వహ్న్యభావవద్ధ్రదాదిరూప దోషాణామపి దుష్టహే
తుత్వమిష్ట మేవేతి వాచ్యమ్ । తద్రూపావచ్ఛిన్నపక్షక తద్రూపావ
చ్ఛిన్నసాధ్యక తద్రూపావచ్ఛిన్న హేతుకస్థలే తేనరూపేణ దుష్టస్య ల
క్షణమ్, యది తద్రూపావచ్ఛిన్నపక్షసాధ్యహేతుకానుమితి విరోధియ
థార్థజ్ఞానవిషయత్వమాత్రం, తదా హ్రదత్వావచ్ఛిన్నపక్షకవహ్ని
త్వావచ్ఛిన్నసాధ్యక ధూమత్వావచ్ఛిన్న హేతుకానుమితిప్రతిబంధ
కప్రమావిషయవహ్న్యభావవద్ధ్రదాదీనాం ధూమత్వాదినా దుష్టత్వా
భావాదతివ్యాప్తిరిత్యాశంకాం పరిజిహీర్షుస్తాదృశాభావప్రతియోగి
నాం యథార్థజ్ఞానమితి షష్ఠీసమాస మాశ్రిత్య తాదృశాభావ ప్రతి
యోగిప్రకారకయథార్థజ్ఞానవిషయత్వమర్థం వ్యాఖ్యాస్యతి । త
చ్చ జ్ఞాయమానదోషప్రతిబంధకతామత ఏవ సంగచ్ఛతే॥ అతస్తన్మత
మవలంబతే * తత్రేతి * తేషు లక్షణేషు మధ్య ఇత్యర్థః॥ తృతీయ్యలక్షణ
స్య సర్వమత ఏవ జ్ఞాయమానదోష ప్రతిబంధకతామతాభిప్రాయక
తయా దృష్టాంతత్వేనోపన్యాసః ॥ * తదర్థశ్చేతి, ప్రథమలక్షణా
ర్థశ్చేత్యర్థః; ప్రతియోగ్యంతేన దోషానాదాయ లక్షణం సంగ

దేగ ప్రతిబంధకత్వ మభ్యుపేత్య । తదర్థశ్చ తాదృశాభావ ప్రతి యోగినో యే వ్యభిచారాదయ స్తత్ప్రకారక యథార్థజ్ఞానవిష

మనీయమితి దర్శయితుమ్*వ్యభిచారాదయఇతి; నతు తేనరూపేణ లక్షణఘటకత్వమిత్యవధేయమ్ । ఏవంచ యథార్థపదాదానే దు ష్టత్వభ్రమమాదాయ ప్రకృతహేతుభిత్నేతి ప్రసంగవారణాయ య థార్థపదోపాదానమ్ ॥ యద్యపిపర్వతత్వాద్య వచ్ఛిన్నే వహ్ని త్వాద్యవచ్ఛిన్నసాధనే ధూమత్వాద్యవచ్ఛిన్నో దుష్టఇత్యాదేస్స ద్ధేతౌ దుష్టత్వవ్యవహారస్యనాపత్తిః, తత్ర తత్సాధ్యపక్ష హేతుకా నుమితి ప్రతిబంధకరూపదోష ప్రకారకజ్ఞానవిషయత్వస్యైవ ప్ర త్యేతవ్యత్వాత్ ; తాదృశానుమితిప్రతిబంధక బాధవ్యభిచారాదేశ్చప్ర సిద్ధత్వా ద్ధ్రదాదౌ వహ్న్యాదిసాధనమాదాయ సర్వత్రైవదుష్ట త్వవ్యవహారఇష్టః । తథాపిధూమసాధనే వహ్నిత్వేనాయం దుష్టఇ త్యాదౌ వహ్నిత్వాద్యవచ్ఛిన్న హేతుక ధూమత్వాద్యవచ్ఛిన్న సా ధ్యకానుమితి ప్రతిబంధకదోషప్రకారకజ్ఞాన విషయత్వస్య ప్రత్య యాత్, వక్ష్యమాణసంబంధావచ్ఛిన్న తాదృశానుమితి ప్రతిబం ధకధూమాభావ వద్వృత్తిత్వ విశిష్టవహ్న్యాదిరూప ప్రసిద్ధదోషప్ర కారతా శాలిభ్రమ మాదాయ రాసభాది తాత్పర్యేణాపి త థావ్యవహారస్స్యాత్॥ నచతత్రవిశేష్యే తృతీయ్యాం తార్థవహ్ని త్వ వైశిష్ట్యభానాద్రాసభే తద్బాధేననాయమతి ప్రసంగ ఇతి వాచ్యమ్; తథాసతి దోషపదార్థ ఘటకానుమితౌ వహ్నిత్వావ చ్ఛిన్న హేతుకత్వాలాభాత్ తల్లాభానురోధేన హేతుప్రకారక జ్ఞా నజన్యానుమితి ప్రతిబంధకరూపదోష పదార్థఘటకహేతౌ వ హ్నిత్వవైశిష్ట్యరూపతృతీయ్యాంతార్థస్య తత్ప్రకారతాయాంవా ఽవచ్ఛిన్నత్వార్థక తృతీయ్యాంతలభ్యవహ్నిత్వా వచ్ఛిన్నత్వస్యా న్వయ ఇత్యేవోపగంతవ్యత్వాత్ ॥ నచవిశేష్యే వహ్నిత్వాదిధ

మర్థ వైశిష్ట్యబోధక పదసమభివ్యాహారస్థలే దోషార్థక ధాతో రేవ వహ్నిత్వా వచ్ఛిన్న హేతుకానుమితి ప్రతిబంధకోర్థః ॥ అథ వానుమిత్యర్థక సాధనశబ్దస్యైవ వహ్నిత్వాద్యవచ్ఛిన్న హేతుకా నుమితి రూపవిశేషే లాక్షణికత్వమ్ । ధాత్వర్థేఽనుమిత్వం తభావే సాధనపదార్థా నన్వయప్రసంగాత్ । తథాచ విశేష్య ఏవతృతీయార్థ వైశిష్ట్యాన్వ యోపగమాన్నోక్తాతి ప్రసంగఇతి వాచ్యమ్ । ఏవమపి వహ్నినాధూ మసాధనే రాసభోదుష్ట ఇత్యా ది వ్యవహారస్య భ్రమమాదాయాతి ప్రసంగాత్ ॥ అథవా, ఇతర భేదానుమాపకమేవేదంలక్షణమ్, తథాచ పర్వతపక్షకధూమ సాధ్య క వహ్నిహేతుక దుష్టలక్షణస్య తథావిధాను మితివిరోధి వ్యభిచారాదిభ్రమ మాదాయసద్ధేతావితరభేద వ్యభిచారిత్వా దితి యథార్థపదంసార్థకమ్; జ్ఞానంచాత్రస్వజ్ఞానవిషయప్రకృత హేతుతావచ్ఛేదకవత్వసంబంధావగాహిగ్రాహ్యమ్; తేనప్రకృత హేతుభిన్నస్యాపి సంబంధాంతరేణ దోషప్రమావిషయత్వే పినాతి ప్రసంగః ।అగ్రేపీదృశసంబంధే నైవతద్వత్వంవాచ్యమ్॥ అథజ్ఞాయ మానపక్ష నిష్ఠసాధ్యాభావత్వాదినా బాధాదిదోషాణాం ప్రతిబంధ కతానసంభవతి ; సాధ్యాభావత్వాదినా పదార్థాంతరస్యైవ యత్ర జ్ఞానం, తత్ర దోషస్యాజ్ఞాయమానతయా ఽవిరోధిత్వే నా నుమిత్యాపత్తేః; కింతు జ్ఞానీయ్యపక్షతావచ్ఛేదకాద్య వచ్ఛిన్నవిష యతానిరూపిత సాధ్యాభావత్వాద్య వచ్ఛిన్న విషయతావత్వేన, తాదృశవిషయతయాజ్ఞాన విశిష్టత్వేనవా । తచ్చరూపంతాదృశ భ్రమవిషయ పదార్థాంతరసాధారణమేవేతి తేషామేవభ్రమదశా యాంవిరోధిత్వాన్నోక్తాపత్తిః ॥ ఏవంచసద్ధేతూనామపి ప్రతిబంధ కతావచ్ఛేదక నిరుక్తవిషయతాశ్రయ వహ్న్యభావాదిప్రమావిశే ష్యత్వాదతి వ్యాప్తిరితిచేన్న । యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయతా సా

యత్వమ్అగ్రేచతత్వమ్యస్య తద్వత్వమిత్యర్థః ॥ ఆద్యస్యైవవాదు మాన్యమ్సకృతానుమితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకమ్, తద్రూపవిశిష్ట ప్రకారకప్రమావిశేష్యత్వమేవ వివక్షణీయమ్; హ్రదోవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌచ తాదృశంరూపం హ్రదవిశిష్ట వహ్న్యభావ త్వాదికమ్; హ్రదేవహ్నిర్నాస్తీత్యాదిజ్ఞాన నిరూపిత యద్రూపా వచ్ఛిన్న విషయతా సామాన్యస్యైవ హ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్న విష యతానిరూపిత వహ్న్యభావత్వాద్యవచ్ఛిన్న విషయతాత్వేన దో షనిష్ఠానుమితి ప్రతిబంధకతాయా మవచ్ఛేదకత్వాత్. సద్ధేతు స్థలేచ కేవలవహ్న్యభావత్వాదికం నతథా; తదవచ్ఛిన్నవిషయతా సామాన్యాంతర్గత ధర్మ్యవిషయక జ్ఞాననిరూపిత తాదృశ విష యతానా మనుమితి ప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదకత్వాత్ । పర్వత వి శిష్టవహ్న్యభావత్వాది విశిష్టంచనకించి ద్వస్తుప్రసిద్ధమితి నాతి ప్రసంగః ॥ తృతీయ్య మపిలక్షణమనయైవరీత్యాపరిష్కరణీయ్యమ్ ॥ ఇదంతు బోధ్యమ్; యద్యప్యస్య దుష్టహేతులక్షణత్వే జ్ఞాయ మానదోష ప్రతిబంధకతామతానాశ్రయణేపి, తద్రూపావచ్ఛిన్న పక్షసాధ్యహేతుకా నుమితిప్రతిబంధక ప్రమావిషయతద్ధేతుతా వచ్ఛేదకవత్వమ్ తద్రూపావచ్ఛిన్న పక్షసాధ్యహేతుకస్థలే త్వేనై వరూపేణ దుష్టత్వమిత్యర్థకతాముపగమ్య యథార్థపదసార్థ క్యముపపాదయితుమ్ శక్యతే; తథాపి దుష్టలక్షణస్య దోషఘటిత త్వానురోధేన తన్మతమవలంబ్య షష్ఠీసమాస ఆదృత ఇతి ॥ నను ద్వితీయ్యతృతీయ్యలక్షణయో ర్దోషేష్వతివ్యాప్తి,రవ్యాప్తిశ్చ క్వ చిద్ధేతౌ, యత్పదేనదోషస్యైవోపాదేయతయా తత్వస్య తన్మాత్ర వృత్తిత్వాదతఆహ * తత్వమిత్యస్యేతి * ప్రథమమాత్రస్య దుష్టల క్షణత్వేనైవ ప్రాసఙ్గి కయో ర్నాన యోర్దోషలక్షణత్వమేవోచితమ్, త త్వానిత్యస్య యథాశ్రుతార్థకత్వానురోధా దితి స్మరణీయాహ *

ష్టహేతులక్షణత్వ మితిప్రాహుః ॥ లింగమవివక్షితం ॥ యద్విషయ
కత్వేన, యాదృశవిశిష్టవిషయకత్వేన; తేనా నుమితిప్రతిబంధక

ఆద్యస్యైవేతి * ఈదృశవ్యాఖ్యాయా నిర్దోషత్వా త్ప్రాహురి
త్యుక్తమ్॥లింగజ్ఞానస్యేతిమూలేలింగాంశనివేశనస్య† నిష్ప్రయోజన
కతయా తస్యావివక్షితత్వమాహ * లింగమితి * యద్విషయకత్వే
నేత్యత్ర తృతీయార్థోఽవచ్ఛేదకత్వమ్, తచ్ఛేదనతిరిక్తవృత్తిత్వ
మిదానీన్నివేశ్యతే తదాఽసంభవః; విశిష్టస్యా నతిరిక్తతయా వ
హ్న్యభావవిశిష్టహ్రదాదిరూపదోషవిషయకత్వస్య శుద్ధహ్రదత్వా
ద్యవచ్ఛిన్నవిషయకజ్ఞానేపిసత్త్వేనా నుమితిప్రతిబంధకతాతిరిక్తవృ
త్తిత్వాదతస్స్వరూపసంబంధరూపమేవ తద్వాచ్యమ్; తథాచపర్వ
తోవహ్నిమానిత్యాద్యనుమితిప్రతిబంధక భ్రమవిషయవహ్న్యభా
వాదావతివ్యాప్తి, స్తద్విషయకత్వస్యాపిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకఘట
కత్వాత్ । అసంభవభయేనచావచ్ఛేదకతాపర్యాప్తినివేశాసంభవా
దతోయద్విషయకత్వేనేతిపదంవ్యాచష్టే * యాదృశవిశిష్టవిషయక
త్వేనేతి*యాదృశవిశిష్టవిషయకత్వేన;యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయతా
కత్వేన; ఏవంచ తత్వమిత్యస్యతద్రూపావచ్ఛిన్నత్వమిత్యర్థః। వ్యా
ఖ్యా ¶ ప్రయోజనంప్రకాశయతి * తేనేతి*యత్ప్రకారకత్వేనా ను
మితిప్రతిబంధకత్వమిత్యుక్తౌ పక్షవిశేషణకభ్రమమాదాయవహ్న్య
భావాదా నాతిప్రసంగసంభవః, పర్వతాదా వతిప్రసంగసంభవేపి
యత్సంబంధావచ్ఛిన్న యన్నిష్ఠప్రకారతాకత్వేనా నుమితిప్రతిబం
ధకత్వమ్, తేనసంబంధేన తద్వత్వస్య దుష్టతావ్యవహారనియామక
త్వోపగమే పర్వతవిశేషణక వహ్న్యభావజ్ఞానస్య విశేషణతావిశే
షావచ్ఛిన్నాధేయతాసంసర్గావచ్ఛిన్న పర్వతాదినిష్ఠప్రకారతా
కత్వేన ప్రతిబంధకత్వా త్తేనసంబంధేన పర్వతాదిమత్తాయా స్తప

---

† పా. అనతిప్రయోజనకతయా ¶ పా టీకం.

పక్షవిశేష్యక భ్రమవిషయే సాధ్యాభావాదౌ సద్ధేత్వాదినిష్ఠే నాతి

వఽాతమహానసాన్యతరత్వాదిరూపసద్ధేతౌ సత్త్వేపి ప్రసిద్ధధూమాదిరూపహేతావసత్వా, త్త్రతదుష్టతావ్యవహారాపత్తే రయోగఇతితదనురోధేన*పక్షవిశేష్యకేత్యుక్తమ్ । భ్రమపదం నిశ్చయసామాన్యపరమ్; తేన సద్ధేత్వాదీత్యాదిపదగ్రాహ్యసాధ్యశూన్యపక్షకదుష్టహేతా వనుమితిప్రతిబంధకప్రమావిషయసాధ్యాభావాదేరేవ సత్త్వేపినాసంగతిః * నాతిప్రసంగఇతి * ఉక్తవ్యాఖ్యానేఽనతిరిక్తవృత్తిత్వమేవావచ్ఛేదకత్వమ్ వివక్షణీయ్యమ్; విశేషణీభూత వహ్న్యభావాద్యవిషయకేశుద్ధహ్రదత్వాదినావహ్న్యభావ విశిష్టహ్రదాదివిషయకజ్ఞానే వహ్న్యభావవిశిష్టహ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్న విలక్షణవిషయతానిరూపకత్వస్యాసత్త్వేనోక్తాసంభవానవకాశాత్। తథాచ కేవలవహ్న్యభావత్వాద్యవచ్ఛిన్న విషయతాకత్వస్య ప్రతిబంధకతాతిరిక్తవృత్తిత్వాన్నాతిప్రసంగ ఇత్యర్థః॥

నను స్వరూపసంబంధరూపా వచ్ఛేదకత్వ నివేశేఽయమేవాతిప్రసంగోదుర్వారః, అప్రామాణ్యజ్ఞానాభావాది విశిష్ట యద్రూపావచ్ఛిన్న విషయకనిశ్చయత్వం ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణ మిత్యేతా దృశవివక్షయా తాదృశాతి ప్రసంగవారణే పునరసంభవః । వహ్న్యభావత్వాదినాఘటాద్యవగాహినో వహ్న్యభావవాన్ హ్రదఇత్యాదిజ్ఞానస్యాపిప్రతిబంధకతయాతత్సాధారణ్యానురోధేన వహ్నిత్వాద్యవచ్ఛిన్న ప్రకారతానిరూపితా భావత్వాద్యవచ్ఛిన్న ప్రకారతానిరూపిత హ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్న విశేష్యతాక నిశ్చయత్వేనైవ ప్రతిబంధకతాయా వక్తవ్యతయా వహ్న్యభావవిశిష్ట హ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్న విషయతాయా స్తాదృశప్రకారతా నిరూపిత హ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్నవిషయతాత్వేనైవా వచ్ఛేదకత్వే స్వప్రామాణ్య జ్ఞానాభావాది విశిష్టవహ్న్యభావవిశిష్ట హ్రద

ప్రసంగః । అవచ్ఛేదకత్వంచే హానతిరిక్తవృత్తిత్వం; తేనవిశిష్టస్యా త్వాద్యవచ్ఛిన్నవిషయతాకనిశ్చయత్వస్యా వచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్య నధికరణత్వాదిత్యత స్తత్ప్రతీత్యాయాఽనతిరిక్తవృత్తిత్వరూపావ చ్ఛేదకతార్థకత్వంస్ఫుటయతి*అవచ్ఛేదకత్వంచేతి * ఇహ,ఏతల్లక్ష ణే;ఘటకత్వంసప్తమ్యర్థః;నచవిశిష్టదోషవిషయకత్వస్యాప్రతిబంధ కసంశయాదౌసత్త్వాత్పునరసంభవఇతివాచ్యం। జ్ఞానస్యైత్యత్రజ్ఞానప దమనాహార్యాప్రామాణ్యజ్ఞానానాస్కందితనిశ్చయపరం; షష్ఠ్యర్థ శ్చాధేయత్వం; తస్యయద్విషయకత్వేఽన్వయః । ఏవంచతాదృశని శ్చయవృత్తి యాదృశవిశిష్ట విషయకత్వమనుమితి ప్రతిబంధక తానతిరిక్తవృత్తి, తాదృశత్వస్యవివక్షణీయ్యతయాఽసంభవానవకా శాత్॥ అనతిరిక్తవృత్తిత్వంచ, స్వవ్యాపకతత్కత్వం; నతుతచ్ఛూ న్యావృత్తిత్వం; విశిష్టస్యవిశేష్యీభూత విశిష్టవిషయిత్వానతిరిక్తత యా తస్యాతిప్రసక్తత్వే, విశిష్టేతస్మిన్ననతిప్రసక్తత్వస్య దుర్ఘ టత్వాత్ ॥ యత్తుప్రతిబంధికతాశూన్యతాదృశనిశ్చయావృత్తి త్వమేవానతిరిక్త వృత్తిత్వమ్, అతోనోక్తరీత్యాఽసంభవఇతి । తద సత్ ।తథాసతి మూలోపాత్తస్యజ్ఞానస్యేత్యస్యవైయర్థ్యప్రసంగా త్ ।హ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్నా, యా వహ్న్యభావవిశిష్టహ్రదత్వాద్యవ చ్ఛిన్నవిషయక యత్కించిద్జ్ఞానీయ్యవిషయతా, తన్నిరూపకత్వస్య ప్రతిబంధకతాశూన్యతాదృశ నిశ్చయావృత్తిత్వేనశుద్ధహ్రదత్వావ చ్ఛిన్నేఽతిప్రసంగాచ్చ॥ అస్మన్మతేఽనుమితిప్రతిబంధకతాయాస్తాదృ శనిశ్చయవృత్తిత్వవిశిష్టశుద్ధహ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్న విషయతాకత్వ త్వాద్యవచ్ఛిన్నవ్యాపకతావిరహేణాతిప్రసంగానవకాశాత్॥ అథైవ మపి, జాతిత్వాదినా హ్రదత్వాదివిషయకస్య జాతిమాన్ వహ్న్య భావవానిత్యాదిజ్ఞానస్యాపివహ్న్యభావవద్ధ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్నవిష యకతయా తస్యచహ్రదోవహ్నిమానిత్యాద్యనుమిత్యా విరోధిత

యాఽసంభవః । జలవాన్వహ్నిమా నిత్యాదిస్థలీయస్య దోషాసంగ్ర
హేణావిశేషిత ధర్మ్యవచ్ఛిన్నపక్షాదికస్థలీయస్యాపి కించిద్విశిష్ట
తత్తద్ఘటిత దోషస్యాసంగ్రహేణచ పక్షతావచ్ఛేదకాద్యంశేఽ
న్యాప్రకారకత్వ నివేశస్యాశక్యత్వాత్, తాదృశవిశిష్టాఘటక ప
దార్థావిషయకత్వస్య జ్ఞానవిశేషణత్వే సర్వమాకాశవదిత్యాది
స్థలీయస్య బాధాదౌ తదఘటకాప్రసిద్ధ్యాఽవ్యాప్తిః ॥ యద్యద్రూపా
వచ్ఛిన్నస్య యస్యయస్య† దోషఘటకతా, తత్తద్రూపావచ్ఛిన్న
తత్తన్నిష్ఠ విషయతాభిన్న కించిదవచ్ఛిన్న విషయతాశూన్యత్వమ్
జ్ఞానే నివేశనీయం, జాతిత్వాద్య వచ్ఛిన్నస్యచ హ్రదత్వాదే, నఽ
వహ్న్యభావవద్ధ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్నాత్మక దోషఘటకతేతి, జాతి
త్వాద్యవచ్ఛిన్న హ్రదత్వాదివిషయతా, తాదృశవిషయతాభిన్నై
వ, తచ్ఛూన్యత్వంచ నోక్తజ్ఞానస్యేతి, నదోష ఇత్యపినసత్ । తథా
సతి, హ్రదో జాత్యభావవా నిత్యాదిస్థలీయస్య బాధాదేరేవ దుస్సంగ్ర
హత్వాత్ । జాతిత్వాదినా హ్రదత్వాదిరూప ధర్మితావచ్ఛేదకా
వగాహినో జాతిమాన్ జాతిమానిత్యాదిజ్ఞానస్య జాతిత్వాద్య వచ్ఛి
న్న హ్రదత్వాదినిష్ఠ ధర్మితావచ్ఛేదకతా రూప విషయతాయా
నిరుక్త విషయతా భిన్నత్వవిరహేణ తాదృశ జ్ఞానస్యానుమిత్య ప్ర
తిబంధకస్య శూన్యత్వాంతేనా వారణాత్ ॥ మైవం, యద్రూపావ
చ్ఛిన్న విషయతాత్వం తాదృశ విశిష్ట విషయకత్వ సమానాధికర
ణా భావప్రతియోగితా వచ్ఛేదకం తద్రూపావచ్ఛిన్న విషయతా
శూన్యత్వస్య జ్ఞానేవివక్షణీయతయా సామంజస్యాత్ । అప్రతిబం
ధకజ్ఞానవిషయతా వచ్ఛేదక జాతిత్వాదివిశేషిత హ్రదత్వాదిఘటి
త తత్తద్రూపావచ్ఛిన్న విషయతాత్వావచ్ఛిన్నా భావస్య దోషా
త్మక విశిష్టవిషయితా సమానాధికరణత్వాత్ జ్ఞానవ్యావృత్తిరితి॥*

† పా. తాదృశవిశిష్టఘటకతా.

విశిష్టస్య, విశిష్టవిషయకత్వస్య * అసత్వేపి,వహ్న్యభావత్వాదినా ఘటాద్యవగాహిభ్రమేఽసత్వేపి; తథాచ విశిష్ట విషయకత్వేన ప్రతిబంధకతానసంభవతీతిభావః॥*భ్రమమాత్రప్రతిబంధేపి * తాదృశభ్రమస్యానుమిత్య నుత్పాదప్రయోజకత్వేపి * నక్షతిః* నోక్తయుక్త్యా పర్యాప్తినివేశేఽసంభవః, తదనివేశే పూర్వాతిప్రసంగోవా॥

ననువిశిష్టదోషఘటకీభూత తదేకదేశవిషయితాయాం స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వసత్వేపి విశిష్టవిషయితా సామాన్యస్య తాదృశావచ్ఛేదకత్వ వివక్షయాతిప్రసంగవారణసంభవాత్తదేవకథంనవివక్షితం। నచసామాన్యపదస్య వ్యాపకత్వార్థకతయా ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాయాం విశిష్టవిషయితాత్వ వ్యాపకత్వం ప్రవేశ్యం; తదపేక్షయా ప్రతిబంధకతాయాం విశిష్టవిషయితా వ్యాపకత్వనివేశనమేవౌచితమితివాచ్యం। యతోవహ్న్యభావవిశిష్టహ్రదాదినిరూపితవిషయితాయాఅనుమిత్యప్రతిబంధకసంశయాహార్యాప్రామాణ్యజ్ఞానాస్కందిత జ్ఞానసాధారణతయా నానుమితి ప్రతిబంధకతాయాస్తద్వ్యాపకత్వమిత్యనాహార్యాప్రామాణ్యజ్ఞానానాస్కందిత నిశ్చయవృత్తిత్వవిశిష్టాయా విశిష్టవిషయితాయావ్యాపకత్వంప్రతిబంధకతాయాం భవతావివక్షణీయ్యం; తదపేక్షయాలాఘవేన స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకతాయాం విశిష్టవిషయితాత్వ వ్యాపకత్వమేవవివక్షితుముచితం। తథాసతి నిశ్చయత్వాద్యనివేశాత్సమానాకారకజ్ఞానేషువిషయితాభేదస్యాప్రామాణికతయాసంశయాదిజ్ఞానవిషయితాయా అపినిశ్చయత్వాదివిశిష్టీయ్యతయా ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతయా ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాయాంబాధాదిరూపదోషనిరూపితవిషయితాత్వవ్యాపకతాయాఅక్షతత్వాత్॥ * * * నచవహ్న్యభావ

వాన్ హ్రదో వహ్నిమా నిత్యాహార్యజ్ఞానీయ్య వహ్న్యభావవిశిష్ట
హ్రదాదివిషయితా నానాహార్యజ్ఞానసాధారణీ, తాదృశాహార్యజ్ఞాన
సమానాకారకానాహార్య జ్ఞానాప్రసిద్ధేః హ్రదో వహ్న్యభావవానిత్య
నాహార్యజ్ఞానీయ్య వహ్న్యభావవిశిష్టహ్రదాది విషయితాయాశ్చ
వహ్న్యాది ప్రకారతానిరూపిత తాదృశాహార్య జ్ఞానీయ్య విశిష్టహ్ర
దాదివిషయితాయా భిన్నత్వాత్ । తథాచానాహార్యత్వవిశిష్ట విష
యితాయా ఏవప్రతిబంధకతా వచ్ఛేదకతయా నదర్శితాహార్యజ్ఞా
నీయ్యవిషయితా సాధారణవిశిష్టవిషయితాత్వ వ్యాపకత్వ మితివా
చ్యమ్ । ఏవంసత్యస్యనాహార్యజ్ఞానీయ్య విశిష్టవిషయితాత్వ వ్యాప
కతాయా ఏవవివక్షణీయ్యతయా తావతాపిసంశయా స్యత్వాప్రామా
ణ్యజ్ఞానా నాస్కన్ది తత్వయోః ప్రవేశేన లాఘవానపాయాత్ ॥ మై
వం; స్వరూపసంబంధరూపా వచ్ఛేదకత్వప్రవేశే పాషాణమయత్వా
ద్యవచ్ఛేదేన వహ్న్యభావవత్వానిశ్చయవిశిష్టస్య పాషాణమయత్వాది
విశిష్ట పక్షాదేర్జ్ఞా నస్య వహ్న్యాద్యనుమితి ప్రతిబంధకతయా తద
వచ్ఛేదకవిషయితాక పాషాణమయత్వాదివిశిష్టే పక్షాదావతివ్యా
ప్తేః । అనతిరిక్తవృత్తి త్వరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశమతే తాదృశవిశి
ష్టవిషయితాయాఽపి పాషాణమయత్వాద్యవచ్ఛేదేన వహ్న్యభావవ
త్వానిశ్చయాన్య విశిష్టజ్ఞానసాధారణతయాఽనుమితిప్రతిబంధకతాతి
రిక్తవృత్తిత్వేనాతి ప్రసంగానవకాశాత్ ॥ నచానతిరిక్త వృత్తిత్వ
రూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశపక్షేపి జలాద్యవచ్ఛేదేన వహ్న్యాద్యభావవ
త్త్వాఘటితస్య వహ్న్యాద్యభావవజ్జలాదిమద్వృత్తిజలాదివిశిష్టపక్షస్య
జలవాన్ వహ్న్యభావవా నిత్యాదిజ్ఞానసహితస్యజలవాంశ్చహ్రద
ఇత్యాదిజ్ఞానస్య తాదృశజ్ఞానవిశిష్ట తాదృశజ్ఞానత్వేనైవప్రతిబంధక
తయా తాదృశ ప్రతిబంధకతాశూన్య జ్ఞానావిషయస్య సత్త్వాతి
పక్షస్యవాత్మకస్యవారణాయ జ్ఞానవైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్నత్వస్య ప్రతి

బంధకతాయా మవశ్యంనివేశనీయ్యతయా మన్మతేపితత్రనాతిప్ర సంగ ఇతినాచ్యమ్ । జ్ఞానవైశిష్ట్యా నవచ్ఛిన్నత్వస్య ప్రతిబంధకత్వ విశేషణత్వే ప్రతిహేతువ్యాపకసాధ్యాభావ సమానాధికరణ తద్ధే తుమత్పక్షరూప సత్ప్రతిపక్షావ్యాప్తేః॥ సాధ్యాభావాంశేతద్వ్యాప కతాగ్రహవిశిష్ట తద్వత్తాజ్ఞానత్వేన స్వతన్త్రసాధ్యాభావధర్మికత ద్వ్యాపకతాగ్రహ విశిష్టతద్వత్తా జ్ఞానసాధారణ్యా నురోధేనావశ్య క్లిప్తప్రతిబంధకతయై వ్రూపపత్తేస్తాదృశ విశిష్ట జ్ఞానస్య జ్ఞానవై శిష్ట్యానవచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతాన్తరేమానాభావాత్ । ఉక్తవిశిష్టే ౭తిప్రసంగస్తు వివక్షణీయ్యవిశిష్టాన్తరాఘటితత్వవిశేషణేనైవ వార ణీయ్యః ॥ నచజ్ఞానద్వయసాధారణ ప్రతిబంధకతాయాః ప్రత్యేక జ్ఞాన విషయవిశిష్టవిషయకత్వమ్ నానతిరిక్తవృత్తిత్వరూపా వచ్ఛేద కతావత్ ; తథాచదర్శితవిశిష్టఘటకస్య ప్రత్యేకజ్ఞానవిషయస్య న నిరుక్త విశిష్టాన్తరాత్మకతేతి నిరుక్తవిశిష్టాన్తరాఘటితత్వముక్తవిశిష్ట స్యాక్షతమేవేతివాచ్యమ్ । వక్ష్యమాణవిశిష్టాన్త రాఘటితత్వస్య యాదృశవిశిష్ట విషయకనిశ్చయవిశిష్ట యాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చ యత్వమ్, ప్రకృతానుమితి ప్రతిబంధకతానతిరిక్తవృత్తి, తాదృశ విశిష్టద్వయాఘటితత్వేసతి, యాదృశవిశిష్టవిషయక నిశ్చయత్వమ్ ప్రకృతానుమితి ప్రతిబంధకతానతిరిక్తవృత్తి, తాదృశవిశిష్టాన్తరా ఘటితత్వరూపతయా ఉక్తవిశిష్టవారణసంభవాత్ ॥

నచైవముక్తసత్ప్రతిపక్షావ్యాప్తిః, తస్యప్రతిహేతువ్యాపక తావిశిష్ట సాధ్యాభావప్రతిహేతువిశిష్ట పక్షాత్మకనిరుక్త విశిష్టద్వ యఘటితత్వాదితివాచ్యమ్ । సత్ప్రతిపక్ష ఘటక తాదృశవిశిష్ట ద్వయవిషయితాభిన్న నిరుక్త విశిష్టద్వయ విషయితాశూన్య ప్రతీ తివిషయత్వస్యవిశిష్టద్వయా ఘటితత్వార్థకత్వాత్ । యత్రసత్ప్ర తిపక్షాప్రసిద్ధిస్తత్రభిన్నాన్తమనుపాదేయమేవ, సాధ్యాదిభేదేనలక్ష

ణభేదాత్ । భ్రమాత్మక జ్ఞానీయ్య విషయితా సాధారణరూపేణైవ వాప్రతిహేతువ్యాపకతావిశిష్టసాధ్యాభావాదివిషయితోపాదేయా। నచదర్శితవిశిష్టస్య సత్ప్రతిపక్షరూపతా నస్వీక్రియతే ; అపితు హేతుతావచ్ఛేదకాద్యఘటితసాధ్యాభావాభావ వదవృత్తిమత్పక్షాత్మకవిశిష్టస్యైవ వ్యాపకసామానాధికరణ్యరూప వ్యాప్తి విశిష్టహేతుమత్పక్షస్యోక్తరీత్యా సంగ్రహే తద్ధర్మ వ్యాపక సాధ్యాభావ కాలీన తద్ధర్మవిశిష్ట పక్షాదివ్యావృత్తిరప్యశక్యాస్యాదిత్య విశేషేణ వ్యాపకతా ఘటిత విశిష్టమాత్రస్యా లక్ష్యతాయా ఏవ యుక్తత్వాత్॥ తథాచోక్త ప్రయాసమపేక్ష్య జ్ఞానవైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతానివేశనమేవోచిత మితివాచ్యమ్ । ఏవమపి ప్రకృతహేతునిష్ఠ సాధ్యవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిత్వఘటితస్య మతభేదేన అసాధారణ్య విరోధరూపస్యవిషయతాయాః పక్షధర్మికప్రకృతహేతుమత్తా జ్ఞానవైశిష్ట్యావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతాయామేవావచ్ఛేదకత్వాత్ । ప్రతిబన్ధకతాయాం జ్ఞానవైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్నత్వ నివేశాసంభవాత్। దర్శితాతిప్రసఙ్గవారణాయ చ నిరుక్తవిశిష్టద్వయా ఘటితత్వస్యైవ నివేశనీయ్యత్వాత్॥ నచపక్షవృత్తిత్వవిశేషితమ్ ప్రకృతహేతునిష్ఠ సాధ్యవ్యాపకీభూతాభావ ప్రతియోగిత్వమేవాసాధారణ్యాదిరూపం వాచ్యమ్, పక్షవృత్తిత్వాఘటిత విశిష్టవిషయతాయా అప్రతిబంధకజ్ఞాన సాధారణతయా ప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదకత్వాత్తాదృశస్యాసాధారణ్యాదేర్గపక్షవృత్తిత్వ విశిష్టప్రకృతహేతు సాధ్యవ్యాపకాభావ ప్రతియోగిత్వ విశిష్ట ప్రకృతహేతురూప నిరుక్తవిశిష్ట ద్వయఘటితతయా నిరుక్త విశిష్టద్వయాఘటితత్వనివేశోపి నసంభవతీతివాచ్యమ్ । పక్షవృత్తిత్వాఘటిత విశిష్టస్యైవాసాధారణ్యరూపతాయా విరోధోపి ఫలతః ప్రతిరోధపన, తదన్యత్వేనవా విరోధివిశేషణీయ్యమితి ప

స్వేతి [illegible] ప్రమాత్వ [illegible] వచనమితి ॥ విశేషణయ్యాప్య [illegible] తాన్యత్వవి

[illegible] వ్యాప్యాన్యాపన [illegible] వ్యాపకయ్యత్వాత్ ॥ నన్వనతిరిక్త వృత్తి

త్వాహా [illegible] త్వమితి [illegible] వ్యభిచారాణి ఘటిత [illegible] ని

[illegible] త్వావ్యాప్తి [illegible] విషయకత్వాన్య [illegible] ప్రతిబన్ధకతా [illegible] వృత్తి

[illegible] ఆహ * విశేషణయ్యాప్యేతి * తాన్యత్వ [illegible] విశేష *

తాన్యత్వ విశిష్టేతి * అనుమితి ప్రతిబన్ధకతా [illegible] యప్రమాత్వా

వచ్ఛిన్న విషయక [illegible] వచ్ఛేదక [illegible] వచ్ఛిన్న [illegible] ॥

వ్యభిచారి తాన్యత్వ [illegible] వచ్ఛిన్న [illegible] వ్యభిచారి [illegible] తాన్యత్వ

[illegible] వచ్ఛిన్న [illegible] త్వాన [illegible] * అన్యత్రేతి * స్వా

వచ్ఛిన్న విషయక ప్రతీతి విషయతా వచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్న [illegible]

[illegible] వ్యభిచారి [illegible] యత్వవిశిష్ట † వ్యభిచారితాన్యత్వ

వచ్ఛిన్న త్వేపి [illegible] ॥ [illegible] విషయక ప్రతీతివిషయ

త్వాత్; [illegible] మితి ప్రతిబన్ధకతా [illegible] వచ్ఛిన్న

విషయక [illegible] వచ్ఛేదక [illegible] వచ్ఛిన్న విషయక ప్ర

తీతివిషయతా వచ్ఛేదక [illegible] వచ్ఛిన్న విషయక ప్రతీతివిషయతా

వచ్ఛేదక [illegible] వచ్ఛిన్న [illegible] ॥ యప్రమాత్వా

వచ్ఛిన్న [illegible] ॥ [illegible]

వ్యభిచారి తాన్యత్వ వచ్ఛిన్న విషయక ప్రతీతివిషయతా వచ్ఛేదక

[illegible] తాన్యత్వ [illegible] వచ్ఛిన్న విషయక ప్రతీతివిషయ

తా వచ్ఛేదకం వ్యభిచారితాన్యత్వ [illegible] వచ్ఛిన్న [illegible]

ప్రమేయ [illegible] వ్యభిచారి [illegible] వచ్ఛిన్న విషయక ప్రతీతి

విషయతా వచ్ఛేదక వ్యభిచారితాన్యత్వ వచ్ఛిన్న విషయక ప్రతీతి

విషయతా వచ్ఛేదకతా [illegible] వచ్ఛిన్న [illegible] ప్రసం

గః ; ప్రమేయత్వ [illegible] ప్రమేయత్వాదినా

† [illegible] వ్యభిచారి [illegible]

ష్టాన్తరాఘటితత్వేన;

వ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్నా విషయకప్రతీతి విషయత్వాత్తద్దోషస్యాదత స్తాదృశరూపాశ్రయం ధర్మిణం తదవచ్ఛిన్నావిషయకప్రతీతివిషయత్వేనావిశేష్య స్వమేవ తాదృశ విషయతావచ్ఛేదకత్వేనవిశేషితమ్; మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారత్వాద్యాశ్రయావిషయకత్వస్య వ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్న విషయకప్రతీతౌ దుర్ఘటతయా తద్దోషః ; అత స్స్వాశ్రయావిషయకత్వం పరిత్యజ్యస్వావచ్ఛిన్నా విషయకత్వనివేశః । స్వావచ్ఛిన్నా విషయకప్రతీతి విషయవృత్తిత్వస్య తాదృశధర్మవిశేషణత్వే వ్యభిచారత్వా దేరపిప్రమేయత్వాదినావ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్నా విషయకప్రతీతివిషయేవ్యభిచారాదావర్తమానత్వాదసంభవఇత్యతస్తా దృశవిషయతావచ్ఛేదకత్వేనధర్మోవిశేషితః॥ ప్రమేయంగగనవద్వాచ్యత్వాది త్యాదౌ వ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్నావిషయకప్రతీతివిషయతావచ్ఛేదకం యద్గగనాభావవన్మేయత్వాది, తదాశ్రయావిషయక ప్రతీత్యప్రసిద్ధ్యావ్యభిచారాదౌతాదృశప్రతీతివిషయత్వస్యదురుపపాదతయా ఽవ్యాప్తిరత స్తదవచ్ఛిన్నావిషయకత్వనివేశః॥ అత్రచతాదృశవిశిష్టాన్తరా విషయకప్రతీతి విషయతావచ్ఛేదకత్వస్య దోషతావచ్ఛేదక ధర్మవిశేషణతాపేక్షయా జ్ఞానస్యేత్యత్ర జ్ఞానపదార్థే తాదృశ విశిష్టాన్తరావిషయకత్వనివేశఏవోచితః; ఏవంచనిష్కృష్ట వక్ష్యమాణకల్పే యద్విషయక నిశ్చయస్యేత్యత్రనిశ్చయఏవ తన్నివేశ్యంలాఘవాదిత్యవధేయమ్ ॥ అథధూమవ్యభిచారివహ్నిమాన్ ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ బాధాదేర్వ్యభిచారాదిఘటితతయా తత్రావ్యాప్తిః । నచయద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయకత్వం స్వావచ్ఛిన్నవిషయకత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతాసామాన్యా వచ్ఛేదకం, తాదృశ ¶వి

¶ పా. రూపాన్తరావచ్ఛిన్నాఘటితత్వస్య.

శిష్టాన్తరాఘటితత్వస్య వివక్షితత్వాన్న దోషః; వ్యభిచారస్యోక్త బాధవిషయకత్వాన్యూనవృత్తి వ్యాప్తిజ్ఞాన ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదక విషయతాకత్వేపి తాదృశప్రతిబంధకతా సామాన్యాన్తర్గతానుమితి ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక విషయితాకత్వవిరహేణ†తద్ఘటితత్వస్యాకిఞ్చిత్కరత్వాదితివాచ్యమ్। వ్యభిచారత్వాదిరూప స్వావచ్ఛిన్నవిషయతాకత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతా సామాన్యావచ్ఛేదకవిషయితా నిరూపకతావచ్ఛేదకస్య తదవచ్ఛిన్నావిషయక ప్రతీతివిషయతావచ్ఛేదకస్యాప్రసిద్ధ్యా ఽసంభవాత్, వ్యభిచారత్వమేయత్వవిశిష్ట వ్యభిచారత్వాదేరేవ తథావిధవిషయతా నిరూపకతావచ్ఛేదకత్వాత్। తస్యచవ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్నావిషయకప్రతీతివిషయతావచ్ఛేదకత్వాభావాత్। నచస్వావచ్ఛిన్న విషయకత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతాసామాన్యావచ్ఛేదక విషయతానిరూపకతావచ్ఛేదకగ కశ్చిత్స్వావచ్ఛిన్నావిషయక ప్రతీతివిషయతావచ్ఛేదకోయస్యఏవంభూతంయద్వ్యత్స్వం ప్రమేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారత్వాది, తదవచ్ఛిన్నావిషయక ప్రతీతివిషయతా వచ్ఛేదకత్వస్య వివక్షితత్వాన్న దోషఇతివాచ్యమ్; తథాసతి, ధూమవ్యభిచారివహ్నిమాన్ ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ బాధత్వాద్యవచ్ఛిన్న ఘటకతావచ్ఛేదకస్య ధూమవ్యభిచారివహ్నిమత్వాదే స్స్వావచ్ఛిన్నావిషయకప్రతీతి విషయతావచ్ఛేదకీభూత స్వావచ్ఛిన్నవిషయకత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతా సామాన్యావచ్ఛేదక విషయతా నిరూపకతావచ్ఛేదక వ్యభిచారత్వకత్వాదవ్యాప్తేర్దుర్వారత్వాత్। నచ స్వావచ్ఛిన్నవిషయకత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతాసామాన్యావచ్ఛేదకీభూత యత్కిఞ్చిద్విషయిత్వం యాదృశయాదృశ ధర్మావచ్ఛిన్నానిరూపితం, తాదృశతాదృశధర్మా వచ్ఛిన్నావిషయకప్రతీతి

† పా. ఉక్తబాధస్యతద్ఘటితత్వేపినిరుక్తవిశిష్టాన్తరాఘటితత్వాక్షతేరితివాచ్యం

విషయతావచ్ఛేదకం యత్స్వమ్, తద్రూపావచ్ఛిన్నత్వమేవ సము
దితలక్షణార్థః ॥ మేయత్వవిశిష్ట వ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్న విష
యకత్వావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతాసామాన్యావచ్ఛేదకీభూతాయా శ్శు
ద్ధవ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్న నిరూపితవిషయితాయా మేయత్వవిశి
ష్టవ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్నా నిరూపితత్వేన తదవచ్ఛిన్నా విషయక
ప్రతీతివిషయతావచ్ఛేదకత్వస్య స్వస్మిన్నసత్వేనమేయత్వ విశిష్టవ్య
భిచారత్వాదేస్స్వపదేనోపాదాతుమశక్యత్వాత్, వ్యభిచారత్వాదివి
శిష్టవిషయకత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతాసామాన్యావచ్ఛేదికాయాగ్ర
కస్యాఅపివ్యభిచారత్వాది విశిష్టానిరూపితత్వాసంభవాత్తాదృశవిష
యతాయా, యాదృశధర్మవిశిష్టానిరూపితత్వమ్,ఘటత్వమేయత్వవి
శిష్టవ్యభిచారత్వాదేరేవ తాదృశత్వాత్ తదవచ్ఛిన్నావిషయక ప్ర
తీతి విషయతా వచ్ఛేదకతయా వ్యభిచారత్వాదేస్స్వపదేనోపా
తుం,శక్యత్వాచ్చనకశ్చిద్దోషః ॥ అథవా, యద్ధర్మావచ్ఛిన్న విష
యకత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతాసామాన్యావచ్ఛేదకీ భూతవిష
యితాత్వమ్ యద్ధర్మావచ్ఛిన్న నిరూపితత్వవ్యాప్యమ్, తద్ధర్మ
వ త్త్వమేవసముదితార్థ ఇతి వాచ్యమ్, బాధవిశిష్ట వ్యభిచారత్వా
వచ్ఛిన్నేఽతిప్రసంగాత్ । తాదృశధర్మావచ్ఛిన్న విషయకత్వా
వచ్ఛిన్న బాధజ్ఞానప్రతిబంధకతా యాం కేవల వ్యభిచార విషయి
తాయా స్తాదృశవ్యభిచారజ్ఞాన ప్రతిబంధకతాయాఞ్చ కేవలబాధ
విషయితాయా అనవచ్ఛేదకత్వేన బాధవిశిష్టవ్యభిచారత్వాద్య వ
చ్ఛిన్న విషయితాయాఏవ తథావిధప్రతిబన్ధకతా సామాన్యావచ్ఛే
దకత్వం తస్యాస్తాదృశధర్మ విశిష్టనిరూపితత్వాత్, ప్రథమక
ల్పే స్వపదేన చరమకల్పేయత్పదేన తస్యోపాదానసంభవాత్ ॥ అ
థవహ్న్యభావాది ధర్మితావచ్ఛేదకక వహ్న్యది ప్రకారకబు
ద్ధేరివ ధూమవ్యభిచారవిశిష్టవహ్న్యదిధర్మితావచ్ఛేదకకస్యధూ

మవ్యాప్యత్వయావహ్న్యాది ప్రకారకగ్రహస్యానాహార్యస్యా సంభ
వేన తాదృశపక్షతావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్నపక్షకసమూహాలంబ నాను
మితేరప్రసిద్ధ్యా తాదృశానుమితి ప్రతిబన్ధకతాఘటిత యథాశ్రు
తలక్షణస్య తద్రూపావచ్ఛిన్న పక్షక వహ్న్యాదిహేతుకదోషావ్యా
ప్తింస్వయమేవవక్ష్యతీతితద్వారణాయసోయంప్రయాసఇతిచేద్భవతుతావ
దేవం. తథాపి విశేషగుణవద్భిన్నో ఘటోగుణ సామాన్యవద్భిన్న
ఇత్యాదాదర్శిత సమూహాలంబనానుమితి ప్రసిద్ధ్యా విశేషగుణవ
ద్ఘటాదిరూపాశ్రయా సిద్ధేర్గుణవద్ఘటాదిరూపబాధ ఘటితాయా
స్సంగ్రహఆవశ్యకః, యదిచతత్రఘటత్వావచ్ఛేదేనగుణవత్త్వ మేవ
బాధః, ఆశ్రయాసిద్ధిస్తు ఘటత్వసామానాధికరణ్యేన ఘటత్వావచ్ఛే
దేనవా విశేషగుణవత్త్వం, తస్యాశ్చ గుణత్వరూప సామాన్యధ
ర్మావచ్ఛిన్న ఘటత్వవ్యాపకతాఘటితోక్త బాధస్య నప్రవేశః,
విశేషగుణత్వేన ఘటత్వ వ్యాపకతాయాస్తత్ర ప్రవేశేపి సామా
న్యరూపేణ వ్యాపకతాయాస్తదనన్తర్భావాదితి నతాదృశాసిద్ధ్య
సఙ్గ్రహఇత్యుచ్యతే, తదావిశేషగుణాభావవాన్ద్వితీయ్యక్షణావచ్ఛి
న్నఘటోగుణసామాన్యాభావవానిత్యాదౌ ద్వితీయ్యక్షణా వచ్ఛి
న్నేఘటే విశేషగుణవత్త్వరూపాశ్రయాసిద్ధౌ తదవచ్ఛిన్నే ఘటే
గుణవత్త్వరూప బాధప్రవేశావశ్యకత్వాత్, యథాశ్రుత లక్షణే
చ తత్సఙ్గ్రహస్యావశ్యకతయా ఉక్తవిశేషణదానానుపపత్తిః॥ * వ
స్తుతస్త్వత్ర పదస్తీత్యాది నిష్కృష్టకల్పేపి ప్రమేయత్వ విశిష్టవ్య
భిచారాదివారణాయ విశిష్టాన్తరా ఘటితత్వస్య నివేశనీయ్యతయా
తన్మతే దర్శితబాధాద్యసఙ్గ్రహాద్యాదోషఏవ. ఏతేన స్వావచ్ఛిన్న
నిరూపిత విషయకత్వావచ్ఛిన్న యత్కిఞ్చిత్ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేద
క విషయితాక విశిష్టనిరూపిత విషయితాత్వవ్యాపక స్వావచ్ఛిన్న
నిరూప్యతాకధర్మవత్త్వమ్ సముదితలక్షణార్థః ; మేయత్వ విశి

ష్టవ్యభిచారత్వాదికనై_ఽతాదృశంస్వం ,తదవచ్ఛిన్న విషయకత్వా వచ్ఛిన్న ప్రతిబన్ధకతా వచ్ఛేదకవిషయితాక శుద్ధవ్యభిచారాది వి షయితాత్వస్య తదవచ్ఛిన్న నిరూపితత్వావ్యాప్యత్వాత్ ఉక్తస్థ లే విశేషగుణవిశిష్ట ఘటాదిరూపాశ్రయాసిద్ధ్యాది.విషయకత్వా వ చ్ఛిన్నవిశిష్ట పక్షగ్రహాదినిరూపిత యత్కి-ఞ్చిత్ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేద కవిషయితాక విశిష్టనిరూపిత విషయితాత్వస్యతాదృశాశ్రయా సిద్ధ్యాది నిరూపితత్వవ్యాప్యత్వా త్తత్రలక్షణసమన్వయః; ప్రతిబన్ధ కతాయాంయావత్త్వానివేశాన్నోక్తరీత్యా బాధ విశిష్టవ్యభిచారా దావతిప్రసఙ్గః॥స్వావచ్ఛిన్నానిరూపితవిశిష్టవిషయితానవచ్ఛిన్నప్రతి బన్ధకతావచ్ఛేదకస్వావచ్ఛిన్నవిషయితాకో యోధర్మ_స్తద్వత్త్వం వాసముదితలక్షణార్థః॥మేయత్వవిశిష్ట వ్యభిచారత్వాదికనైఽతా దృశంస్వమ్, తదవచ్ఛిన్నా నిరూపిత శుద్ధవ్యభిచారత్వాద్య వచ్ఛి న్నవిషయిత్వా వచ్ఛిన్నాయామేవ ప్రతిబన్ధకతా యా_న్తదవ చ్ఛిన్న విషయతాయా అవచ్ఛేదకత్వాత్ । ఉక్తస్థలేచాశ్రయా సిద్ధివిషయకత్వస్య తదనిరూపితబాధాదివిషయితానవచ్ఛిన్నా,యా విశిష్ట పక్షగ్రహప్రతిబంన్ధకతా తదవచ్ఛేదకత్వా ల్లక్షణసమన్వ య ఇతిపరా_స్తం * యద్విషయక నిశ్చయస్య విరోధి విషయితా ప్రయుక్త ఇత్యాదినిష్కృష్టకల్పే ఽనుమితి ప్రతిబన్ధకతాయా అఘటకత్వాత్, ప్రతిబన్ధకతాయాం విశిష్టా_న్తర విషయకత్వాన వచ్ఛిన్నత్వ విశేషణదానస్యా సంభవేన యత్పదార్థ_సైవతా దృశపదార్థా_న్తరా ఘటితత్వేన విశేషణీయ్యతయోక్త బాధా వ్యాప్తేర పరిహార్యత్వాత్ ॥ * అత్రకేచిత్ * స్వసజాతీయ్యపదా ర్థా_న్తరా ఘటితత్వమేవ యత్పదార్థే విశేషణందేయమ్, సా జాత్యఞ్చ హేత్వాభాస విభాజకరూపేణ, తచ్చరూపంబాధత్వ వ్య భిచారత్వాది, తేనరూపేణ వ్యభిచారాదేర్న-బాధాది సాజాత్యమి

తి వ్యభిచారాదిఘటితబాధాదావవ్యాప్తిః.నచైవంయద్విషయకని శ్చయస్య విరోధివిషయితా ప్రయుక్తోభయాభావ స్తత్త్వమిత్యత్ర విరోధివిషయితా ప్రయుక్తత్వదళస్య వైయర్థ్యమ్; ఘటాదే స్తాదృశరూపేణ సజాతీయాప్రసిద్ధ్యైవ నాతిప్రసఙ్గ ఇతివాచ్యమ్। స్వసజాతీయ విశిష్టాన్తర ఘటితంయత్స్వంతదవిషయక ప్రతీతివిష యత్వస్య వివక్షయా ఽనుయోగినిస్వత్వావచ్ఛిన్నాభావేన పదార్థా న్తరేప్వతి ప్రసఙ్గవారకతయా తద్దళసార్థక్యాత్ ॥ నచవ్యభిచా రవిశిష్టమేయత్వాదే ర్హేత్వాభాసత్వ విరహాద్ధేత్వాభాస విభా జకరూపేణ సజాతీయాప్రసిద్ధ్యా తస్యస్వపదేనోపాదాతుమశక్య త్వాన్మేయత్వ విశిష్ట వ్యభిచారత్వాదికమేవస్వపదేనోపాదేయమ్; తస్యశుద్ధవ్యభిచారాద్య భిన్నతయావ్యభిచారత్వాది రూపహే త్వాభాస విభాజకరూపేణ తత్సజాతీయ ప్రసిద్ధేరితితదవిషయక ప్రతీతివిషయత్వస్య వ్యభిచార విశిష్ట మేయత్వాదావసత్త్వాత్త త్రాతి ప్రసఙ్గఇతివాచ్యమ్; విశిష్టాన్తరా ఘటితత్వేనా ఘటి తస్య విశిష్టసాధ్య సాధనగ్రహ విరోధిజ్ఞాన నిష్ఠ విషయితా సంబంధేన వ్యాప్తిగ్రహప్రతి బన్ధకతానతిరిక్త వృత్తిత్వాదిరూప స్య వ్యభిచారాది విభాజకస్యాత్రనివేశా త్తాదృశ రూపస్యచ వ్యభిచార విశిష్టమేయత్వాదిసాధారణత్వాదిత్యాహుః॥ * తన్న; "అనుయోగిని స్వత్వావచ్ఛిన్నాభావేన లక్షణకరణే" వ్యభిచారాది ఘటితబాధాదావపి విశిష్టాన్తరాఘటితత్వా ఘటితవ్యభిచారత్వా ది సత్వేనతద్ఘటక వ్యభిచారాదే ర్వ్యభిచారత్వాదినా తత్సజాతీ యతయా తత్సఙ్గ్రహానుపపత్తేః॥ (అత్రేదంబోధ్యమ్; ప్రతియోగి నిస్వత్వావచ్ఛిన్నాభావేన తాదృశలక్షణకరణేపి వ్యభిచార ఘటితబా ధాదావవ్యాప్తి వారణమశక్యమేవ; తత్రస్వసజాతీయ విశిష్టాన్తర ఘటితంయత్స్వం, ధూమవ్యభిచారివహ్నిమత్త్వం, తదఘటితత్వస్య

తేన మేయత్వవిశిష్టేవ్యభిచారాదౌ నాతిప్రసఙ్గః ॥ ఏవంచ పక్షత
తద్ఘటిత బాధాదావసత్వాత్; యదిచతదఘటితత్వంతదపర్యాప్త
విషయతాపర్యాప్త్యధికరణత్వంతచ్చసుఘటమేవ, ఏకదేశాపర్యా
ప్తవిషయతాయాస్సముదాయపర్యాప్తేరిత్యుచ్యతే, తదాప్యవ్యా
ప్తిర్దుర్వారైవ;నిరుక్త వ్యభిచారత్వేనసజాతీయ్యవిశిష్టాన్తర ఘటి
తంయత్త్వంతాదృశబాధఏవ,తదపర్యాప్తవిషయతాయాస్తత్రాభా
వాత్)నచస్వవృత్తియావద్ధేత్వాభాస విభాజకరూపేణసాజాత్యంవివ
క్షణీయ్యం; తథాచబాధఘటకవ్యభిచారాదౌ బాధత్వాద్యసత్వా
త్తత్రనబాధాదిసజాతీయ్యత్వమత స్తత్సంగ్రహసంభవఇతివాచ్యమ్।
ఏవంసతిబాధవిశిష్ట వ్యభిచారాదౌస్వవృత్తి బాధత్వవ్యభిచారత్వాది
యావద్ధర్మేణ సజాతీయ్యవిశిష్టాన్తరస్యవ్యభిచారవిశిష్టబాధాదేరప్ర
సిద్ధావపితద్ఘటితత్వాసత్వేనాతివ్యాప్తేస్తస్మాద్వ్యభిచారాది ఘటితబా
ధాదేస్సంగ్రహాయాగ్రే దర్శనీయ్యఏవాదరణీయ్యః * మేయత్వవి
శిష్టవ్యభిచారాదౌ, తాదృశవ్యభిచారత్వాద్యవచ్ఛిన్నే*నాతిప్రసఙ్గః,
నదోషవ్యవహారప్రసఙ్గః;అత్రమేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారోదోష ఇతివ్య
వహారాభావాన్నేష్టాపత్తిస్సంభవతి ॥ నచవిశిష్టవ్యభిచారాదేశ్శుద్ధ
వ్యభిచారత్వాదినా దోషత్వస్యాక్షతతయా ఉక్తవిశేషణదానేపి
తాదృశవ్యవహారాపత్తి దుర్వారైవేతి, అత్రేష్టాపత్తౌచవ్యర్థ
విశేషణమితివాచ్యమ్। దోషాదిపదస్యనిరుక్తవిశేషణావచ్ఛిన్నాను
మితి ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదకస్వావచ్ఛిన్న నిరూపితవిషయితాకత్వే
నాన్వయితావచ్ఛేదకధర్మబోధకతాయా వ్యుత్పన్నతయా ప్రకృ
తేచమేయత్వ విశిష్టవ్యభిచారత్వాది రూపస్యాన్వయితా వచ్ఛేదక
స్యోక్తవిశేషణవిరహేణాతిప్రసంగాభావాదితి హృదయమ్॥

నన్వాశ్రయాసిద్ధ్యాదిస్థలే పక్షతావచ్ఛేదకాభావ వత్పక్షక
త్వాదికమేవదోష, స్తస్యైవహేతునిష్ఠతయా హేతోర్దుష్టత్వవ్యవ

వచ్ఛేదకాది విరహవిశిష్టస్య పక్షస్య, పక్షనిష్ఠ స్తద్విరహోవా, సాధ్యాభావవద్వృత్తిసాధనం సాధన వద్వృత్తి సాధ్యాభావోవా, హేతుదోషః। యేనకేనాపి సంబన్ధేనతద్వాంశ్చ ప్రకృతో హేతుర్దు

హారనిర్వాహకత్వాత్; తాదృశధర్మస్యచ తాదృశా భావవత్పక్షాదిరూపతాదృశ విశిష్టాన్తరఘటితతయా ఽవ్యాప్తిరిత్యతఆహ * ఏవంచేతి * తాదృశవిశేషణదానేచేత్యర్థః * పక్షతావచ్ఛేదకాదీతి * ఆదిపదాత్సాధ్యాదిపరిగ్రహః। పర్వతాది ధర్మికకాంచనమయత్వాదివిశిష్టబుద్ధౌ పర్వతగకాంచన మయత్వాభావవా నిత్యాదిధర్మివిశేష్యక నిశ్చయస్యేవ పర్వతేకాఞ్చనమయత్వన్నాస్తీత్యాది ధర్మివిశేషణక నిశ్చయస్యాపివిరోధిత్వమా నుభావికమత స్తద్విషయస్యాపి దోషత్వమాహ * పక్షనిష్ఠఇతి * ఆధేయతా సంబంధేనపక్షవిశిష్టఇత్యర్థః;వాకారస్సముచ్చయే ఏవమగ్రేపి*సాధనవద్వృత్తిసాధ్యాభావఇతి *సాధనధర్మికసాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వప్రకారకంజ్ఞానం సాధనధర్మికవ్యాప్తిజ్ఞానే ప్రతిబన్ధకం, సాధనవతిసాధ్యాభావఇతి జ్ఞానేపిసాధనే సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వం తుల్యవిత్తివేద్యతయా నియమతోభాసత ఇతితదపివ్యాప్తిజ్ఞాన ప్రతిబన్ధకమితి మతాభిప్రాయేణ। సాధనవతిసాధ్యాభావ ఇతిజ్ఞానస్యాసమాన విశేష్యకస్యాపి మణిమన్త్రాదిన్యాయేన ప్రతిబన్ధకత్వమితి ప్రాచీనమతాభిప్రాయేణైవవేదమ్ ॥ * దోషఇతి * నతుపక్షతావచ్ఛేదకాభావవత్పక్షకత్వాదిరితిశేషః। తథాచాలక్ష్యత్వాన్న తత్రావ్యాప్తిరితిభావః ॥

ననుపక్షతా వచ్ఛేదకాభావవ త్పక్షాదీనాం హేత్వవృత్తిత్వాత్కథం ¶హేతౌతతోదుష్టతావ్య వహారఇత్యతఆహ * యేనకేనాపీ

¶ పా. హేతోర్దుష్టతా.

తి * ఏకజ్ఞానవిషయత్వాదినేత్యాదిః * తద్వాన్, తదవచ్ఛిన్నః; * దుష్టః, దుష్టపదప్రతిపాద్యః; తథాచ హేతోస్తాదృశదోషానధికరణత్వేపినక్షతిః దుష్టఇత్యాదౌ సామాన్యతస్సంబంధిన ఏవనిష్ఠార్థకత్వాత్; ఏవంచైకజ్ఞానవిషయత్వాదినా వహ్న్యభావవద్ధ్రదాదిరూప దోషస్యధూమాదౌ † సత్వేపి పర్వతాదౌ వహ్న్యాదిసాధనేతస్యదుష్టతా వ్యవహారవిషయతాయాః, తద్రూపా వచ్ఛిన్నపక్షసాధ్యహేతువాచకపదసమభివ్యాహారస్థలే దుష్టపదస్యతద్రూపావచ్ఛిన్నపక్షసాధ్యహేతుకానుమితి ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదకస్వావచ్ఛిన్న నిరూపిత విషయితాకధర్మావచ్ఛిన్న సంబన్ధిబోధకత్వవ్యుత్పత్యా పూర్వవద్వారణేపి, పూర్వవదేవవహ్నినాధూమసాధనే రాసభో దుష్ట ఇతివ్యవహారోనియుక్త దోషమాత్రస్య దుష్టతావ్యవహార విషయతావచ్ఛేదకత్వే దుర్వారఇతి ప్రకృతహేతుతావచ్ఛేదక విశిష్ట సంబంధోనిష్ఠార్థతావచ్ఛేదకోవాచ్యః ॥ ఏతల్లాభాయైవ*ప్రకృతో హేతురిత్యుక్తం॥హ్రదేవహ్నే స్సాధనేధూమో దుష్టఇత్యత్రహ్రదత్వావచ్ఛిన్నపక్షకవహ్నిత్వావచ్ఛిన్నసాధ్యకధూమత్వావచ్ఛిన్నహేతుకానుమితి ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదకస్వా వచ్ఛిన్న ¶విషయితాక ధర్మవిశిష్ట సమ్బన్ధిధూమ ఇత్యన్వయబోధః । తత్రప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదకస్వావచ్ఛిన్న విషయితాకధర్మవిశిష్ట ఏవ దుషధాతోరర్థః । సాధనపదం, లక్షణయాధూమత్వావచ్ఛిన్న హేతుకానుమితిపరమ్ । తత్రహ్రదఇతి సప్తమ్యన్తార్థహ్రదత్వావచ్ఛిన్న పక్షకత్వస్యవహ్నేరితి షష్ఠ్యన్తార్థస్యవహ్నిత్వావచ్ఛిన్న సాధ్యకత్వస్యచాన్వయః, తాదృశానుమిత్యన్వితసప్తమ్యర్థ నిరూపితత్వస్య దుషధాత్వర్థైకదేశే ప్రతిబన్ధకత్వేఽన్వయః, ఏవఞ్చపర్వతే వహ్నౌ

† పా. సత్వేన.

¶ పా. నిరూపితవిషయితాక.

ష్టః ॥ యాదృశధర్మిణి యాదృశధర్మవత్తాజ్ఞానం ప్రతిబన్ధకం
తస్యధర్మిణ స్తాదృశధర్మవత్త్వం హేతుదోష ఇత్యపికశ్చిత్ ॥

స్సాధనే ధూమో దుష్ట ఇత్యత్ర పర్వతత్వావచ్ఛిన్న పక్షక వహ్ని త్వావచ్ఛిన్న సాధ్యకధూమత్వావచ్ఛిన్న హేతుకానుమితి ప్రతిబన్ధ కతావచ్ఛేదక స్వావచ్ఛిన్న నిరూపితవిషయితాకధర్మ విశిష్టస మ్బన్ధీ ధూమ ఇత్యేవ ప్రతీయతే తాదృశధర్మశ్చాప్రసిద్ధ ఏవేతి నతథావ్యవహారః । పక్షవిశేషాదికమనన్తర్భావ్య ధూమోదుష్ట ఇ త్యాది వ్యవహారస్తు ఇష్యత ఏవేతిదిక్ ॥ సాధననిష్ఠసాధ్యాభావ వ ద్వృత్తిత్వాదేరేవ వ్యభిచారతయాప్రసిద్ధిర్నతుతద్విశిష్టసాధనాదే రతోనతస్యదోషత్వమితికశ్చిదాహ; వ్యాచష్టేపిచలక్షణమన్యథైవా న్యథాఽతి ప్రసఙ్గాత్ । తాదృశవ్యాఖ్యాముపన్యస్యతి * యాదృశే తి యద్రూపావచ్ఛిన్నేత్యర్థః * జ్ఞానం * జ్ఞానత్వా వచ్ఛిన్నేత్య ర్థకం * తస్యధర్మిణః * తద్ధర్మావచ్ఛిన్నస్య, తేనసంబంధేనే తిశేషః * తాదృశధర్మవత్త్వం, తద్రూపావచ్ఛిన్నవత్త్వం; సాధ నాది విశేషణకసాధ్యా భావవద్వృత్తిత్వాదివిశేష్యకజ్ఞానస్య వ్యా ప్త్యాదిజ్ఞాన ప్రతిబన్ధకత్వేపి సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వాదే రాధేయ తాసంబన్ధేన సాధనీయత్వాదికన్నదోషః । సాధనాదే స్సాధ్యాభా వవద్వృత్తిత్వ ధర్మతావిగహాత్ । అత్రతాప్యవచ్ఛేదకత్వం పూ ర్వవత్, నతుస్వరూపసంబన్ధవిశేషః; పక్షతావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్న నిష్ఠ కేవలాభావత్వా వచ్ఛిన్నవత్త్వా దావతివ్యాప్తిప్రసఙ్గాత్ । త దవచ్ఛిన్నధర్మిక తద్రూపావచ్ఛిన్నవత్త్వాజ్ఞానత్వస్యాపి ప్రతిబంధ కతావచ్ఛేదక కోటిప్రవిష్టత్వాత్ ॥ అవచ్ఛేదకతాపర్యాప్తి విశేష ణేచ హ్రదత్వాద్యవచ్ఛిన్ననిష్ఠ వహ్న్యభావత్వాద్యవచ్ఛిన్నే ఽ వ్యాప్తిః; యతోవహ్నిత్వాదినాఘటాద్యవగాహినోపి హ్రదోన వ హ్నిమానిత్యాది నిశ్చయస్య హ్రదోవహ్నిమా నిత్యాద్యనుమితి

---

§ పా. విశిష్టశ్చ

అథ పర్వతత్వేన పక్షత్వే వహ్నిత్వేన సాధ్యత్వే విశిష్టధూమత్వే

ప్రతిబంధకతయా హ్రదత్వావచ్ఛిన్న విశేష్యక వాస్తవవహ్న్యభా వత్త్వావచ్ఛిన్నప్రకారక నిశ్చయత్వేన నప్రతిబంధకత్వ, మపితు తద్విశేష్యక వహ్నిత్వాద్యవచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితాభావత్వావ చ్ఛిన్నప్రకారతాకనిశ్చయత్వేనైవ,అతస్తాదృశమేవరూపమ్ప్రతిబం ధకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణమ్, నతుహ్రదత్వావచ్ఛిన్నధ ర్మికవహ్న్యభావత్వాద్యవచ్ఛిన్నప్రకారకనిశ్చయత్వమితి,యద్రూ పపదేనవహ్న్యభావత్వాద్యుపాదానన్న సంభవతీతిపర్వతోవహ్న్య భావవానిత్యాదౌ పర్వతత్వాద్యవచ్ఛిన్ననిష్ఠవహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవ త్త్వరూపబాధాదేరసఙ్గ్రహభయేన యద్రూపావచ్ఛిన్నేధర్మిణి యద్రూపావచ్ఛిన్న ప్రకారతానిరూపిత యద్రూపా వచ్ఛిన్న ప్ర కారకనిశ్చయత్వేన ప్రతిబంధకతా తద్రూపవిశిష్టే తద్రూపావచ్ఛి న్న విశేషిత తద్రూపావచ్ఛిన్న వత్త్వందోష ఇతివివక్షాయాఅసం భవాత్ ; తత్రసాధననిష్ఠ సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వాదేరివసాధ్యా భావవద్వృత్తి సాధనాదేరపి దోషత్వేక్షతి విరహాత్ ; ఏతావానా యాసో ऽనర్థ ఇత్యస్వరసగ కశ్చిదిత్యనేన సూచితః॥ యథావ్యా ఖ్యాతే యథాశ్రుతార్థేనిర్వహ్నిగ పర్వతోవహ్నిమా నిత్యా దౌ ప్రకృతపక్షతా వచ్ఛేదక విశిష్టవిశేష్యక ప్రకృతసాధ్యతా వ చ్ఛేదకావచ్ఛిన్న ప్రకారకాను మితేరప్రసిద్ధ్యా ऽవ్యాప్తిర్దర్శ యిష్యతే। తత్రవిశిష్యపక్షతావచ్ఛేదకాద్యప్రవేశేనా ప్రసిద్ధి రతస్త న్నివేశన ప్రయోజనమాహ * అథేతి *పర్వతాదేర్గకాఞ్చనమయ త్వాదివిరహఇత్యాదౌసర్వత్రనదోష ఇతిసంబధ్యతే। తథాచవిశి ష్యపక్షతావచ్ఛేదకాద్యప్రవేశేపూర్వోక్తయుక్త్యా ऽసంభవవార ణాయకిఞ్చిద్ధర్మావచ్ఛిన్నపక్షసాధ్యహేతుకానుమితి సామాన్యప్ర తిబన్ధకత్వమేవ నివేశ్యమితి పర్వతోవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యా

నచ హేతుత్వే పర్వతత్వాదేర్గకాఞ్చనమయత్వవిరహో, హ్రదస్యవహ్ని ధూమశూన్యత్వం, పర్వతస్య మహానసీయవహ్నివిరహిత్వం, మే యత్వస్య కేవలధూమస్యవా వహ్నివ్యభిచారో, విశిష్టస్య ధూమస్య

దాపర్వతనిష్ఠకాఞ్చ నమయత్వాభావాదావతివ్యాప్తి, స్తస్యాపి కాఞ్చనమయత్వాది సహితపర్వతత్వాదిరూప యత్కిఞ్చిద్ధర్మా వచ్ఛిన్న పక్షసాధ్య హేతుకానుమితి సామాన్యప్రతిబంధక జ్ఞానవిష యత్వాదితిభావః ॥ ఆదిపదంవస్త్వన్తర సఙ్గ్రాహకం ॥ ప్రకృతా నుమిత్య విషయపదార్థాభావే ఽతివ్యాప్తింసూచయిత్వా, తద్వి షయసాధ్యాద్య భావేతాంసూచయతి * హ్రదస్యేతి* హ్రదనిష్ఠం వహ్నిశూన్యత్వం ధూమశూన్యత్వం చేత్యర్థః । హ్రదాదినిష్ఠాభా వే తివ్యాప్తిసూచనఞ్చప్రకృతపక్షతా వచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్నపక్షక త్వ రూపసముదాయదలస్యైవానివేశేబోధ్యం ॥* మహానసీయే తి * మహానసీయవహ్న్యభావో మహానసీయధూమాభావ శ్చే త్యర్థః; తత్రాతివ్యాప్తిసూచనంచ ప్రకృతసాధ్యతా వచ్ఛేదక ప్ర కృతహేతుతా వచ్ఛేదకయోరనివేశేబోధ్యమ్ ॥ * * * *

ఇదముపలక్షణమ్ ॥ సాధ్యహేత్వోరనివేశేపి జలత్వాభావా దావతివ్యాప్తిర్బోధ్యా; ప్రకృతహేతుతావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్న హే తుకత్వానివేశే పక్షధర్మతాజ్ఞానప్రతిబంధకతా మాదాయాతి ప్రసఙ్గంసూచయిత్వా, వ్యాప్తిజ్ఞాన ప్రతిబన్ధకతా మాదాయాతి ప్రసఙ్గంసూచయతి * మేయత్వస్యేతి * వహ్నివ్యభిచార ఇత్యనేనా న్వయః; అత్రాతివ్యాప్తిస్తాదృశ సముదాయదలస్యైవానివేశే బో ధ్యా॥ ప్రకృతహేతుకత్వం నివేశ్యాప్యేతద్దోషస్యశక్యవారణతయా హేతుతావచ్ఛేదక నివేశాయాహ * కేవలధూమస్యేతి*వహ్నిశూ న్యదేశాన్తరవృత్తిధూమవ్యక్తివ్యావర్తక విశేషణానవచ్ఛిన్నస్యే త్యర్థః ॥ సాధ్యతావచ్ఛేదకానివేశేపూర్వం సాధ్యవత్త్వాజ్ఞాన వి

వా పర్వతీయ్యవహ్ని వ్యభిచారో,నదోషః; నవాతత్సమ్బన్ధేన తత్ర తస్య హేతో ర్దుష్టత్వం,అత స్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నతత్పక్షక తద్ధర్మావచ్ఛిన్నతత్సాధ్యక తద్ధర్మావచ్ఛిన్నతద్ధేతుకా నుమితిప్రతిబంధకత్వం వాచ్యం । తథాచ నిర్వహ్నిగ పర్వతో వహ్నిమా న్ప

రోధిన్యతివ్యాప్తిర్దర్శితా, ఇదానీం వ్యాప్తిజ్ఞానవిరోధిన్యతివ్యాప్తిందర్శయతి * విశిష్టధూమస్యవా పర్వతీయ్యవహ్నివ్యభిచారఇతి * దోషలక్షణఇవదుష్టలక్షణేపి పక్షతావచ్ఛేదకాది నివేశస్యావశ్యకతాం దర్శయతి * నవాతత్సంబన్ధేనేతి * తత్ర పర్వతత్వావచ్ఛిన్నే వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవహ్నిసాధనే * తస్య, విశిష్టధూమత్వావచ్ఛిన్నస్య; పక్షాదౌ పక్షతావచ్ఛేదకాదేర్యాదృశసంబన్ధేనవిశేషణత్వం యత్రాభిమతం తత్రతత్సంబంధేన తదవచ్ఛిన్నత్వం నివేశ్యమితి సూచయితుం*తత్పక్షకేత్యుక్తమ్; (అన్యథా) పక్షతావచ్ఛేదకాది నివేశే పక్షాది నివేశస్యాప్రయోజకత్వాత్॥*వాచ్యమ్, తద్రూపావచ్ఛిన్న పక్షసాధ్యహేతుక దోషలక్షణే నివేశనీయ్యమ్. *తథాచేతి* నిర్వహ్నిగపర్వతో వహ్నిమానిత్యత్రచ పక్షతా వచ్ఛేదకనిర్వహ్నిత్వ విశిష్ట పర్వతే వహ్నివైశిష్ట్యావగాహిత్వ మనుమితేర్నసంభవతి । స్వవిరోధిధర్మ ధర్మితావచ్ఛేదకక స్వప్రకారకానా హార్యజ్ఞానస్యానభ్యుపగమాత్ ॥ పర్వతర్గపర్వతావృత్తివహ్నిమానిత్యత్రచ పర్వతావృత్తిత్వరూపసాధ్యతావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్నప్రకారకత్వమనుమితేర్నసంభవతీతి స్వస్మిన్స్వావృత్తిత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారకానాహార్యజ్ఞానస్యానుభావికత్వాదేవంపర్వతో వహ్నిమా న్వహ్నివ్యభిచారిణ ఇత్యత్ర వహ్నివ్యభిచారిత్వరూపహేతుతావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్నే వహ్నివ్యాప్యత్వవై శిష్ట్యావగాహిత్వమనుమితౌనసంభవతి పూర్వోక్తయుక్తేగ, పర్వతోవహ్నిమా న్పర్వతావృత్తేరిత్యత్ర పర్వతే పర్వతావృత్తిత్వరూప

వర్తాపృత్తివహ్నిమాన్వా తద్వ్యభిచారిణిగిపవర్తాపృత్తేర్వా ధర్మాదిత్యాదౌ నకోపి హేత్వాభాసస్స్యాత్। తాదృశానుమితేర ప్రసిద్ధత్వాదితి॥* అత్రవదంతి; యద్విషయకనిశ్చయస్యావిరోధివిష

హేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వైశిష్ట్యావగాహిత్వన్నానుమితేస్సంభవతి ఉక్తయుక్తే, రితియథావివక్షితానుమిత్యప్రసిద్ధి ప్రయోజకభేదేన నానాస్థలేఽవ్యాప్తికథనం * నకోపిహేత్వాభాసస్స్యాదితి* తథాచ అపార్థకత్వరూప నిగ్రహస్థానసత్త్వేన తథాప్రయోక్తు నిర్గ్రహోపపత్తావపి నిర్వహ్నిత్వేనపర్వతే వహ్నేస్సాధనే, ధూమోదుష్ట ఇత్యాదివ్యవహారోదురుపపాద ఇతిభావః * తాదృశానుమితేః, తథావివక్షితానుమితేః, అప్రసిద్ధత్వాదితి ఆహార్యపరోక్షజ్ఞానానుపగమాదితిభావః॥

శ్రీః

—*అత్రవదన్తికల్పః*—

శ్రీ హ య వ ద నా య న మః.

———:0:———

* యద్విషయకనిశ్చయస్యేతి, యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయకనిశ్చయస్యేత్యర్థః; ఉత్తరపదస్యోత్తరకాలీనార్థకతయాతదుత్తరమితిధాతూపస్థాప్యానుమితిరూపక్రియా విశేషణమతోద్వితీయా అగ్రిమకల్పే తాదృశజ్ఞానరూపక్రియా విశేషణం, అత ఏవజ్ఞానపదమపిసార్థకం; తత్పదఞ్చతాదృశనిశ్చయపరామర్శకం; ఉత్తరపదఞ్చాప్యవహితోత్తరార్థకమ్; కాలాధ్వనోరత్యన్తసంయోగ ఇతి ద్వితీయా అధికరణే; (టీ॥అధికరణత్వవాచకఇత్యర్థః)ఉత్తరపదస్యోత్తరకాల పరత్వాదితితు నయుక్తమ్, వ్యాపకతాత్మకాత్యన్తసంయోగస్య ప్రకృతేఽవివక్షితత్వాత్ * అనుమితౌ, అనుమితి సా

మాన్యే;ద్వయోర్వ్యతిరేక ఇతిసంబన్ధః*తత్త్వం, తద్రూపావచ్ఛిన్న త్వమ్; అత్రచ తజ్జ్ఞానానన్తరజ్ఞాననిష్ఠతాదృశోభయాభావే తజ్జ్ఞానీయ్యాయా ఏవవిరోధివిషయితాయాఃప్రయోజకత్వాద్విరోధివిషయితాయాం తాదృశనిశ్చయీయత్వకథనం స్వరూప కీర్తన మాత్రన్నతు లక్షణఘటకమ్; తథాచ, యద్రూపా వచ్ఛిన్నవిషయక నిశ్చయావ్య వహితోత్తరానుమితి సామాన్యస్య విరోధివిషయితా ప్రయుక్తోభయాభావవత్త్వంతాదృశరూపావచ్ఛిన్నత్వందోషత్వమితి సముదితార్థః ॥ వహ్న్యభావ విశిష్టహ్రదత్వా వచ్ఛిన్నవిషయక నిశ్చయానన్తరం హ్రదోవహ్నిమాన్వహ్నివ్యాప్యధూమవాంశ్చేత్యాకారకానుమితేర్గ కదాచిదప్య నుత్పత్త్యా ఘటాద్యనుమితయ ఏవతాదృశ నిశ్చయావ్యవహితోత్తరానుమితిసామాన్యాన్తర్గతా స్తాసుచహ్రదత్వాది విశిష్టే యద్వహ్నిత్వాదివిశిష్ట వైశిష్ట్యావగాహిత్వం వహ్నిత్వాద్యవచ్ఛిన్ననిరూపిత వ్యాప్తివిశిష్టధూమత్వాద్య వచ్ఛిన్న వైశిష్ట్యావగాహిత్వఞ్చ, తదుభయాభావవత్త్వమక్షతమేవ,తత్ర తాదృశనిశ్చయీయవిరోధివిషయితా ప్రయుక్తత్వమపి, స్వనిష్ఠప్రతిబన్ధకతా వచ్ఛేదకధర్మస్యస్వానన్తరోత్పన్నజ్ఞాననిష్ఠ ప్రతిబధ్యతా వచ్ఛేదకధర్మా భావప్రయోజకత్వాత్ ॥ హ్రదత్వవిశిష్ట విశేష్యకత్వా వచ్ఛిన్నవహ్నిత్వ విశిష్ట ప్రకారకతాఘటితధర్మా వచ్ఛిన్న ప్రతిబధ్యతానిరూపిత ప్రతిబన్ధకతా వచ్ఛేదకీభూతాయా హ్రదత్వా వచ్ఛిన్నవిశేష్యకత్వా వచ్ఛిన్నవహ్నిత్వా వచ్ఛిన్నాభావీయ్య ప్రకారితాయాస్తాదృశ వహ్నిత్వవిశిష్ట ప్రకారత్వ ఘటితోభయాభావే తథాత్వాత్ ॥ నచ తాదృశవిశిష్ట ప్రకారకత్వమాత్రం నవిపరీత నిశ్చయ ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదక, మపితుతద్విశేషితానాహార్యజ్ఞానత్వమ్; తత్కథంతత్ప్రకారకత్వాభావస్యతథావిధవిరోధి విషయితాప్రయుక్తత్వ మి

తివాచ్యమ్, విశిష్టాభావప్రయోజకస్య విశేష్యవన్నిష్ఠ విశేషణా
భావ ప్రయోజకత్వా దనాహార్యజ్ఞానత్వా ద్యాశ్రయానుమిత్యా
ది నిష్ఠ తా దృశవిశిష్టప్రకారకత్వా భావస్యవిరోధివిషయితాప్ర
యుక్తత్వాక్షతేరితి, హ్రదోవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ వ
హ్న్యభావాదివిశిష్టహ్రదత్వా వచ్ఛిన్నే లక్షణసమన్వయః॥ † నిర్వ
హ్నిగ పర్వతోవహ్నిమా నిత్యాదౌ తాదృశానుమితేర ప్రసిద్ధా
వపి వహ్నిమత్పర్వతాది రూపాశ్రయా సిద్ధ్యాదివిషయక నిశ్చ
యానన్తర ప్రసిద్ధ ఘటాద్యనుమితిషు అన్యత్రప్రసిద్ధ పక్షతావచ్ఛే
దకవిశిష్ట విషయతాకత్వా వచ్ఛిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టప్రకార
కత్వ ఘటితోభయాభావవత్త్వ మక్షతమేవేతి తత్రలక్షణసమన్వ
యః॥ నచాహార్యజ్ఞాన మాత్రేప్రసిద్ధస్య నిర్వహ్నిపర్వతత్వా వ
చ్ఛిన్న విశేష్యక వహ్నిప్రకారకజ్ఞానత్వస్యవిరోధివిషయకజ్ఞానప్రతి
బధ్యతాన వచ్ఛేదకతయా తాదృశధర్మా వచ్ఛిన్నే వహ్న్యాది
ప్రకారకత్వస్యా భావేవిరోధివిషయితా ప్రయుక్తత్వ మప్రామాణి
కమితివాచ్యం, తాదృశజ్ఞానత్వస్య ప్రతిబధ్యతానవచ్ఛేదకత్వేపిత
ద్వ్యాపకస్యపర్వతత్వాద్యవచ్ఛిన్నేవహ్నిత్వావచ్ఛిన్నాభావ ప్రకా
రకజ్ఞానత్వస్యైవ వహ్నివిశిష్టపర్వత విషయకజ్ఞాన ప్రతిబధ్యతావ
చ్ఛేదకతయా వ్యాపకాభావప్రయోజకస్య సుతరాం వ్యాప్యాభావ
ప్రయోజకతయా తాదృశవిశిష్టవిశేష్యకత్వా వచ్ఛిన్నవహ్న్యాదిప్ర
కారకత్వాభావస్య తాదృశదోషవిషయితా ప్రయుక్తత్వస్యావశ్యక
త్వాత్ ॥ నచవిరోధిజ్ఞానాసత్త్వేపి నిర్వహ్నిగపర్వతో వహ్నిమా
నితిజ్ఞానస్యా హార్యస్యానుత్పత్త్యా ఇచ్ఛాఘటితతాదృశాహార్యజ్ఞాన
సామగ్ర్యభావస్యైవనిర్వహ్నిత్వాదివిశిష్టే వహ్న్యాదివైశిష్ట్యావగా
హిత్వాభావ ప్రయోజకత్వమ్ నతువిరోధివిషయకత్వస్య, క్వచిదప్య
క్లృప్తత్వాదితి వాచ్యమ్। అభావాధికరణతాయామేవ విరోధివిష

---

† పా. ☞ చరమపత్రంపశ్య.

యితాప్రయుక్తత్వస్య నివేశ్యతయా ఽధికరణతానాఖ్యాభావాభేదే వ్యధికరణభేదేన భిన్నతయా విరోధిజ్ఞానానన్తరోత్పన్నజ్ఞానే తాదృశవైశిష్ట్యావగాహిత్వాభావాధికరణతాయాం వినిగమనావిరహేణ పూర్వజ్ఞానీయ విరోధివిషయితాయా అపిప్రయోజకత్వాత్ ॥ యద్విరోధివిషయితాప్రయుక్తస్తాదృశోభయాభావస్తత్త్వమిత్యేతావన్మాత్రేకృతే హ్రదోవహ్న్యభావవా నిత్యాదిజ్ఞానీయ వహ్న్యభావాదివిశిష్టహ్రదాదివిషయతాయా ఇవతదన్తర్గతాతివహ్న్యభావాదివిశిష్ట విషయతాయా అపి ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదకకోటి ప్రవిష్టతయా ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకస్య హ్రదత్వాదివిశిష్టే వహ్న్యాది వైశిష్ట్యావగాహిత్వస్య విరహప్రయోజకతయా బాధాద్యేకదేశే వహ్న్యభావాదిరూపవిశిష్టే ఽతివ్యాప్తిరితి యద్విషయకనిశ్చయా వ్యవహితోత్తరానుమితి సామాన్యస్య విరోధివిషయితా ప్రయుక్తోభయాభావత్వన్నివేశితమ్ ॥ నచయాదృశవిశిష్టవిషయితాసామాన్యప్రయుక్తస్తాదృశోభయాభావస్తత్త్వమిత్యేవసమ్యక్; హ్రదత్వాదివిశిష్టవిషయతా సామాన్యాన్తర్గతతాయాం హ్రదత్వాదిజ్ఞానీయ విషయతాయా ముభయాభావ ప్రయోజకత్వా సత్త్వాదతివ్యాప్తేరనవకాశా దితివాచ్యమ్, పాషాణమయోనవహ్నిమా నిత్యాది జ్ఞానవిశిష్టస్య పర్వతగ పాషాణమయఇతి జ్ఞానస్యపర్వతో వహ్నిమానితిజ్ఞాన ప్రతిబన్ధకతయా జ్ఞానభేదేన విషయితాభేదాభావాత్ పాషాణమయత్వ విశిష్ట పర్వతాదివిషయితా సామాన్యస్యైవోభయాభావప్రయోజకత్వాత్పాషాణమయత్వాది విశిష్టపర్వతాదావతివ్యాప్తేర్దుర్వారత్వాత్; వహ్న్యభావాదివిషయకహ్రదో వహ్న్యభావవానిత్యాది నిశ్చయానన్తరోత్పన్నఘటాది గోచరయత్కిఞ్చిదనుమితౌ విరోధివిషయితాప్రయుక్తోభయాభావసత్త్వాత్తేనాతివ్యాప్తిరితస్సామాన్యపదంపూరితమ్ ; తథాసతివహ్న్య

యతాప్రయుక్తస్తదుత్తరమనుమితావనాహార్యమానసజ్ఞానేవా"ప్ర

భావాదివిషయక నిశ్చయానన్తరోత్పన్నానుమితి సామాన్యాన్తర్గ
తాయాంవహ్న్యభావవద్వ్యాతల మిత్యాదినిశ్చయానన్తరజాత హ్ర
దోవహ్నిమాన్వహ్నివ్యాప్యధూ మవాంశ్చేత్యాద్యనుమితౌ విరోధి
విషయితాప్రయుక్తతాదృశో భయాభావా సత్త్వాన్నాతివ్యాప్తిః;
హ్రదత్వాదినా వహ్న్యభావవిశిష్ట హ్రదాది విషయక నిశ్చ
యానన్తరముక్తసమూహాలం బనానుమితేరుత్పత్త్యా తాదృశవిశి
ష్టస్యాపి దోషత్వానుపపత్తిరతో యత్పధంయద్రూపా వచ్ఛిన్నపర
తయోపవర్ణితమ్; వహ్న్యభావవిశిష్టహ్రదాది విషయకస్యహ్రదో
వహ్నిమాన్నవేత్యాదిజ్ఞానస్యానన్తరన్తాదృశ సమూహాలంబనాను
మిత్యుత్పత్త్యాతద్దోషతాద వస్థ్యమతో * నిశ్చయేతి * అనాహా
ర్యాప్రామాణ్యజ్ఞానానాస్కన్దితసంశయాన్య జ్ఞానపరమ్, అత ఆ
హార్యా ప్రామాణ్య జ్ఞానాస్కన్దిత జ్ఞానానన్తరన్తాదృశాను మి
త్యుత్పత్తా వపినక్షతిః;

దోషవిషయక నిశ్చయనాశేసతి తాదృశానుమిత్యుత్పత్త్యా
తద్దోషాపత్తిరతో ఽవ్యవహితేతి; దోషవిషయకలౌకికనిశ్చయావ్యవ
హితపూర్వమనుమిత్యుత్పత్త్యాతద్దోషోఽత* ఉత్తరేతి*తత్సామానా
ధికరణ్యమనుమితౌనివేశ్యమతఏకస్య బాధనిశ్చయానన్తరమన్యస్యా
నుమిత్యుత్పత్తావపినక్షతిః; బాధనిశ్చయానన్తరంపక్షతా వచ్ఛేదకా
వచ్ఛిన్నేసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసాధ్యాది ప్రకారకస్యాహార్యస్య
లౌకికస్యచప్రత్యక్షస్యోత్పత్త్యాతాదృశజ్ఞానసామాన్యముపేక్ష్యానుమి
తిసామాన్యనివేశః; యత్సాధ్యకయత్పక్షకయద్ధేతుకస్థలేయాదృశ
దోషవిషయకనిశ్చయానన్తరంకస్యాప్యనుమితిర్నజాతాతత్రతా దృ
శానుమితేరప్రసిద్ధ్యాఽవ్యాప్తిరతోఽ నుమితిస్థలేఽనాహార్యదోషవిశే
షాజన్యజ్ఞానన్ని వేశ్యకల్పాన్తరమాహ*అనాహార్యేతి * తథాచతా

కృత"పక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టపక్షే"ప్రకృత" సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్ట
దృశానుమిత్యప్రసిద్ధ్యాత్ర తత్రతథావిధ మానసోపనీత భానాదిక
మాదాయైవలక్షణంసంగ మనీయమితిభావః; బాధాదినిశ్చయాన
న్తరమాహార్య సాధ్యాదిప్రకారక ప్రత్యక్షస్యోత్పత్త్యా౽ సంభవా౽
వ్యాప్తిర్వేత్యతో * అనాహార్యేతి * శంఖోనపీత ఇత్యాదినిశ్చయా
నన్తరం శంఖాదాపీతత్వాది ప్రకారకస్యదోషవిశేషజన్యచాక్షుషా
దేరుత్పత్త్యాశంఖఃపీతశ్శంఖత్వాదిత్యాదిస్థలీయబాధాదావవ్యాప్తిర
తో*మానసేతి*మానసపదంద్దోషవిశేషాజన్యజ్ఞానపరమ్; తేననాహం
గౌరఇత్యాదినిశ్చయానన్తరమ్మిథ్యాజ్ఞాన జన్యవాసనాది రూపదో
షవిశేషజన్యస్యాత్మ విశేష్యకగౌర త్వాదిప్రకారక మానసస్యోత్ప
త్త్యావప్యహంగౌరఅత్మ త్వాదిత్యాదిస్థలీయ బాధాదానావ్యాప్తిః,
ఏతేనయాదృశ సాధ్యపక్షహేతుకస్థలే యద్దోష విషయకనిశ్చ
యానన్తరంవిరోధిసామగ్ర్యాదివశేనమానసజ్ఞానంకదాపిన జాతన్త
త్రావ్యాప్తిరిత్యపిపరాస్తమ్; తత్రాప్యనుమితిశాబ్దబోధాదికమాదా
య లక్షణగమనసంభవాత్ ;పక్షతావచ్ఛేదకేత్యాదిదళద్వయనివేశ
వ్యావృత్తిఃపూర్వవద్బోధ్యా,విరోధివిషయి తాప్రయుక్తత్వనివేశన
ప్రయోజనంస్వయమేవాగ్రేవక్ష్యతి; యత్రవిషయవిశేషేసమూహా
లంబనజ్ఞానన్నకస్యాపిజాతన్తత్రపక్ష తావచ్ఛేదకవిశిష్టేసాధ్యవై
శిష్ట్యా వగాహిత్వవిశిష్ట సాధ్యవ్యాప్యహే తువైశిష్ట్యావ గాహిత్వా
భావరూప విశిష్టాభావాప్రసిద్ధి రతోవిశిష్టా భావముపేక్ష్యోభయా
భావనివేశఃకృతః. తాదృశోభయాభావప్రయోజక విరోధివిషయ
తావత్త్వంయద్రూపవిశిష్టవిషయిత్వవ్యాపకన్తద్రూపావచ్ఛిన్నత్వం
దోషత్వమిత్యస్య సమ్యక్త్వేపి యథాసన్నివేశేన వైయర్థ్యమ్॥ నను
కాఞ్చనమయపర్వతో వహ్నిమాన్ధూమాదిత్యాదౌ పక్షతావచ్ఛే
దకవిశిష్టపక్షాద్యప్రసిద్ధ్యా విశిష్టపక్షే విశిష్టసాధ్యాది వైశిష్ట్యావగా

సాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిత్వస్యసాధ్యతావచ్ఛేదక విశిష్టసాధ్యనిరూపిత వ్యాప్తివిశిష్ట హేతుతావచ్ఛేదకవిశిష్ట హేతుమత్త్వావగాహిత్వస్యచ ద్వయోర్వ్యతిరేక స్తత్త్వంహేతుదోషత్వం॥ పక్షతావచ్ఛేదకవైశిష్ట్యాదికంచ వైజ్ఞానికం, నతువాస్తవికంగ్రాహ్యం; వ్యాప్తిశ్చాన్వ హితత్వాప్రసిద్ధిరిత్యాశ్రయాసిద్ధ్యాదావవ్యాప్తిరిత్యతఆహ* పక్షతావచ్ఛేదకేతి* ఆదిపదాత్సాధ్యతావచ్ఛేదక వైశిష్ట్యాదిపరిగ్రహః* వైజ్ఞానికమితి* తత్ప్రకారేణ జ్ఞాయమానత్వ రూపమిత్యర్థః, తథాచపర్వతాద్యేకాఞ్చనమయ త్వాదివైశిష్ట్యస్య వాస్తవికస్యవిరహేపి తేనరూపేణ జ్ఞాయమానత్వమాదాయ లక్షణసమన్వయ ఇతిభావః. నచహ్రదో వహ్న్యభావవానిత్యాదినిశ్చయానన్తరం జాయమానేహ్రదో ద్రవ్యంజలమయోవహ్నిమాన్వహ్నివ్యాప్యధూమవాంశ్చేత్యాకారకసమూహాలంబనే హ్రదత్వాదినాజ్ఞాయమానే వహ్న్యదివైశిష్ట్యావగాహిత్వసత్త్వాద సంభవఇతివాచ్యమ్, పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాయాపక్షనిష్ఠవిశేష్యతా తన్నిరూపితా యా సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న సాధ్యప్రకారతా, యాచసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసాధ్య ప్రకారతా నిరూపిత వ్యాప్యత్వ ప్రకారతా నిరూపిత హేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నహేతు ప్రకారతా, తత్ప్రతియోగిత్వయోరవగాహితాన్తద్వయేన వివక్షణాత్, విశిష్టవిషయత్వాప్రసిద్ధావపి పర్వతాద్యంశేకాంచన మయత్వాద్యవగాహి భ్రమవిషయితాయావ్యధికరణకాఞ్చన మయత్వాద్యవచ్ఛిన్నాయాః; ప్రసిద్ధ్యాలక్షణసమన్వయాత్; వ్యాప్తిప్రకారతాస్థానేచనిరూప్య నిరూపకభావాపన్నవ్యాప్తిఘటక తత్తత్పదార్థప్రకారతానివేశనీయా; తేనధూమవాన్వహ్నేరిత్యాదౌ వహ్నివ్యాపకధూమ సామానాధికరణ్యాదిరూప వ్యాప్తేర ప్రసిద్ధావపినక్షతిః॥

నన్వత్రవ్యాప్తి పదేనాన్వయవ్యాప్తిశ్చేదుచ్యతే తదావ్యతి

యతో వ్యతిరేకతశ్చవాచ్యా । తాదృశావగాహిత్వ ప్రసిద్ధి రాహా ర్యజ్ఞాన ఏవాభ్యు పేతవ్యా; అనన్యగతికత్వాత్, ఏవంచ వస్తుమాత్ర

రేకవ్యాప్తిజ్ఞానవిరోధిని సాధ్యాదినిష్ఠాభావా ప్రతియోగిత్వాదిరూ పానుపసంహారిత్వేఽవ్యాప్తిః, తాదృశజ్ఞానస్యాన్వయవ్యాప్తిజ్ఞానా విరోధిత్వాత్; వ్యతిరేకవ్యాప్తివివక్షణేచ హేతునిష్ఠసాధ్యాభావవ ద్వృత్తిత్వ సాధ్యతావచ్ఛేదక నిష్ఠహేతు సమానాధికరణాభావప్ర తియోగితా వచ్ఛేదకత్వాదావవ్యాప్తిః, తద్జ్ఞానస్య గ్రాహ్యాభా వాద్యనవగాహితయా వ్యతిరేకవ్యాప్తిజ్ఞాన విరోధిత్వేమానాభావా దత ఆహ * వ్యాప్తిశ్చేతి * అన్వయతః, అన్వయనిరూపితా; ప్రకృ తహేతునిష్ఠాప్రకృతసాధ్య నిరూపితేతియావత్; సాచాత్యన్తాన్యో న్యాభావభేదేనభిన్నాఽవ్యభిచరితవ్యాపకసామానాధికరణ్యరూపానా నావిధైవగ్రాహ్యా; అతోఽత్యన్తాభావాదిగర్భవ్యాప్తిజ్ఞానేఽన్యోన్యా భావాది గర్భవ్యభిచారజ్ఞానస్యవ్యాపకతాజ్ఞానే సాధ్యాభావవద్వృత్తి త్వాదిజ్ఞానస్య గ్రాహ్యాభావానవగాహితయా ఽవిరోధిత్వేపి నక్షతిః. * వ్యతిరేకతః, వ్యతిరేకనిరూపితా; సాచసాధ్యాభావవ్యాపకీ భూతా భావప్రతియోగిత్వరూపా; *వాచ్యా,వ్యాప్తిపదేనవివక్షణీయా;తథా చతత్తద్వ్యాప్తిప్రకారతానిరూపితహేతుతావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్నప్ర కారతా ప్రతియోగిత్వ కూటాభావఏవనివేశనీయఇతిభావః॥

నను నిర్వహ్నౌ గ పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదా పక్షతావ చ్ఛేదకవిశిష్టేపక్షే సాధ్యతా వచ్ఛేదక విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిత్వ మేవాప్ర సిద్ధమితికథంలక్షణసమన్వయ ఇత్యతఆహ * తాదృశా వగాహిత్వప్రసిద్ధిరితి* ఆహార్యజ్ఞానఏవేతి * నిర్వహ్నిత్వవిశిష్ట పర్వ తేవహ్నిప్రత్యక్షంజాయతా మిత్యాద్యాకారకేచ్ఛాజన్య ప్రత్యక్ష ఏవేత్యర్థః; విరోధివిషయితాప్రయుక్తత్వ నివేశన ప్రయోజనమాహ *ఏవఞ్చేతి* విరోధివిషయితాప్రయుక్తత్వనివేశ నేచేత్యర్థః, * నక్ష

నిశ్చయానన్తరం నిర్వహ్నిత్వాది విశిష్టే వహ్నేరగ్రహేపి నక్షతిః, తస్యవిరోధ్యవిషయకత్వాత్ ॥ ఏవంసాధ్యనిశ్చయోత్తరం త

తిః,ననిర్వహ్నిగిపర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ ఘటాదావతివ్యాప్తిః* తస్య,ఘటాదినిశ్చయస్య,*విరోధ్యవిషయకత్వాత్ ,స్వానన్తరానుమితిసామాన్యనిష్ఠ తాదృశోభయాభావప్రయోజక విరోధివిషయతాకత్వవిరహాత్ ; వహ్నిమత్పర్వతాదివిషయకసమూహాలంబనాత్మక ఘటాదినిశ్చయానన్తర జాతజ్ఞాననిష్ఠ తాదృశోభయాభావవత్త్వస్య తద్జ్ఞానీయ విరోధివిషయితా ప్రయుక్తత్వేపిఘటాది నిశ్చయావ్యవహితోత్తరానుమితి సామాన్యాన్తర్గతసమూహాలంబనాత్మకఘటాదినిశ్చయావ్యవహితోత్తరానుమితౌ విరోధివిషయి తాప్రయుక్తోభయాభావవత్త్వ విరహాన్నా తివ్యాప్తిరితిభావః. ప్రయోజ్యప్రయోజకభా వశ్చానుభవ సిద్ధస్స్వరూప సంబన్ధవిశేషః; విరోధిపదప్రయోజనమాహ * ఏవమితి * అననుమితావపీతి; తస్య విరోధ్యవిషయకత్వాదిత్యనుషజ్యతే;*నక్షతిః,నసాధ్యవత్పక్షేఽతివ్యాప్తిః; విరోధి విషయితాపదేన తాదృశో భయాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకకోటౌ యద్రూపావచ్ఛిన్నాంశేయ ద్రూపావచ్ఛిన్నవైశిష్ట్యావగాహిత్వం నివిష్టం, తద్రూపావచ్ఛిన్న విషయితా నిరూపిత తద్రూపావచ్ఛిన్నా భావతద్వ్యాప్యాన్యతరవిషయి తాయాంస్సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపిత పక్షతావచ్ఛేద కావచ్ఛిన్నవిషయితాబహిర్భూత విషయితాయావావివక్షితత్వాదితిభావః. నచసిసాధయిషాధీనాయాంసాధ్యనిశ్చయానన్తర సమూహాలంబనానుమితౌతాదృశో భయాభావాసత్త్వాత్సిద్ధి విషయే ఽతిప్రసంగ ఏవనాస్తి, ఏతంపక్షేసాధ్యనిశ్చయానన్తరంతదతిరిక్తావిషయక సాధ్య విధేయకానుమితేరనుత్పాదేపి పక్షాంశేసాధ్యాంశేవాఽధికావగాహిన్యా అనుమితేస్సాధ్యధర్మితావచ్ఛేదకకాన్యవిధేయకానుమి

స్యానుమితావపి, మానసజ్ఞానావిరోధిత్వాచ్చ తాదృశపక్షే తాదృశతేస్సాధ్యావచ్ఛిన్న పక్షవిధేయకానుమితేశ్చోత్పత్త్యాతత్రోభయాభావాసత్త్వాదపి నాతిప్రసఙ్గప్రసక్తిరితివాచ్యమ్, యత్రవిషయేసిసాధయిషాబలాత్సిద్ధ్యుత్తరన్తాదృశానుమితిః కదాచిదపినజాతా తత్రైవాతివ్యాప్తేస్సంభవాత్; ద్వితీయకల్పే విషయితామాత్రన్నివేశ్యన్నతు విరోధివిషయితా పర్యన్తనివేశనమిత్యాశయేనాహ * మానసజ్ఞానేతి * సాధ్యనిశ్చయస్యేత్యాదిః; మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారాదివారణాయ యథాశ్రుతవిశిష్టాన్తరా ఘటితత్వనివేశే ఉపదర్శిత వ్యభిచార ఘటిత బాధాదావవ్యాప్త్యావిశిష్టాన్తర విషయిత్వాప్రయోజ్యస్వ విషయితా ప్రయోజ్య తాదృశోభయాభావప్రయోజకా భావాధికరణతాకత్వరూపం తాదృశ విశేషణ న్నివేశ్యమ్. మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారాది విషయితాప్రయోజ్యయా ఉక్తోభయాభావప్రయోజకవ్యాప్త్యాద్యవగాహిత్వా భావవత్తా యాశ్శుద్ధవ్యభిచారాది విషయితాప్రయోజ్యత్వ నియమేన నప్రమేయత్వవిశిష్ట వ్యభిచారాదౌ విశిష్టాన్తర విషయత్వా ప్రయోజ్యస్వవిషయతాప్రయోజ్య నిరుక్తోభయా భావ ప్రయోజకాభావాధికరణతాకత్వ మితినాతిప్రసఙ్గః; ఉపదర్శితవ్యభిచారాది ఘటితబాధాదివిషయితాప్రయోజ్యయాః పక్షేసాధ్యాద్యవగాహిత్వా భావాధికరణతాయాస్తద్ఘటకవ్యభిచారాదివిషయిత్వాప్రయోజ్యత్వేనతత్సఙ్గ్రహః.

నచవిశిష్టపక్షేవిశిష్ట సాధ్యవత్తాగ్రహప్రతి బన్ధకతా వచ్ఛేదికాయాస్తాదృశ బాధాదివిషయితాన్తఃపాతి వ్యభిచారాదివిషయితాయా అపి తాదృశబాధాది విషయితా ప్రయోజ్యాయాంవిశిష్టపక్షే విశిష్టసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిత్వాద్యభావాధికరణతాయాంప్రయోజకతయా తాదృశ బాధాద్యసంగ్రహ ఇతివాచ్యమ్, యత్కిఞ్చిద్విశిష్టా

న్తరవిషయితాత్వవ్యాపకరూపావచ్ఛిన్నాప్రయోజ్యత్వనివేశేన తత్సంగ్రహాసంభవాత్; వ్యభిచారాదివిషయితాయా బాధాదివిషయితాన్తర్గపాతివిషయితామాత్రవృత్తిరూపేణైవ ప్రాగుపదర్శితసాధ్యవత్తాగ్రహప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదకతయా తేనైవ రూపేణ తాదృశసాధ్యావగాహితావిరహవత్తాప్రయోజకత్వాత్; తాదృశస్య చ రూపస్య బాధాదివిషయితానన్తర్గపాతివ్యభిచారాది విషయితాసాధారణవ్యభిచారాది రూపవిశిష్టవిషయితాత్వావ్యాపకత్వాత్, తదవ్యాపకరూపావచ్ఛిన్నాప్రయోజ్యత్వస్యోక్త బాధాదివిషయితాప్రయోజ్యోక్తసాధ్యాద్యవగాహిత్వాభావవత్తాయామక్షతత్వాత్; మేయత్వవిశిష్ట వ్యభిచారాదివిషయితాయా యేనరూపేణవ్యాప్త్యాదిగ్రహ ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదకతా తద్రూపేణనిరుక్తవిషయితాత్వవ్యాపకేన మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారాది విషయితాన్తర్గపాతివ్యభిచారాదివిషయితాయా మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారాది విషయితా ప్రయోజ్యవ్యాప్త్యాద్యవగాహిత్వాభావ వత్తాయాం నియమతః ప్రయోజకత్వాన్నాతి ప్రసఙ్గావకాశః; బాధసత్ప్రతిపక్షాది విషయక జ్ఞానస్య నానావిధబాధాదివిషయకజ్ఞానస్య వాఽనన్తరం జాయమానాయాం ఘటాద్యనుమితౌ బాధాదివిషయితాప్రయోజ్యాయాఽభావాధికరణతా, తస్యా విశిష్టాన్తర విషయితా ప్రయోజ్యత్వేపి స్వపూర్వవృత్తిజ్ఞానీయవిరోధివిషయితాయా ఏవ స్వనిష్ఠప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకధర్మాభావాధికరణతాప్రయోజకత్వాత్; * ఏకైక, విధబాధాది జ్ఞానానన్తరజాతజ్ఞానేయా,తత్తద్బాధాదివిషయితాప్రయోజ్యావగాహిత్వాభావాధికరణతా, తస్యా విశిష్టాన్తరవిషయిత్వాప్రయోజ్యతయా బాధాదౌ లక్షణ సమన్వయః; వ్యభిచారాదిఘటితబాధాదివిషయితాప్రయోజ్యాయా దీధితి కారోక్తోభయా

* పా. ఏకైకవిషయబాధాదిమాత్రజ్ఞానానంతరజాతజ్ఞానే.

భావాధికరణతాయావ్యాప్త్యాద్యవగాహితా విరహః ప్రయోజ
త్వేన యుక్తంచ ద్విశిష్టాన్తర విషయితాత్వవ్యాపకరూపావచ్ఛిన్న
తాదృశబాధాది విషయితాన్తర్గ పాతివ్యభిచారాది విషయి
ప్రయోజ్యత్వనియామాత్ర త్రతత్సంగ్రహాయతాదృశో భయాభా
వప్రయోజకాభావాధికరణతా పర్యన్తనివేశః; తథాసతిదర్శితో
భయాభావాధికరణతాయా ఉక్తరూపావచ్ఛిన్న వ్యభిచారాది విష
యి తాప్రయోజ్యత్వనియమేపి తాదృశోభయా భావాధికరణత
ప్రయోజక సాధ్యాదిమత్తావగాహిత్వాభావాధి కరణతాయా ఉక్త
రూపావచ్ఛిన్నవ్యభిచారాది విషయిత్వా ప్రయోజ్యత్వేనతాదృశ
బాధాదేస్సంగ్రహాత్, బాధాదివిషయితాప్రయోజ్యస్యసాధ్యాదిమ
త్తావగాహిత్వాదివిరహస్యసత్ప్రతిపక్షాదిరూప విశిష్టాన్తరవిషయితా
ప్రయోజ్యత్వనియమాదసంభవస్స్యాదిత్యుభ యాభావప్రయోజకా
భావేవిశిష్టాన్తరవిషయిత్వాప్రయోజ్యత్వమనివేశ్యతాదృశాభావాధి
కరణ తాయాంతన్నివేశః; తథాసత్యధికరణతాయా అధికరణభేదే
నభిన్నతయా పూర్వవృత్తిస్వనిష్ఠ ప్రతిబన్ధకతావచ్ఛేదకధర్మస్యై
వ తదుత్తరోత్పన్ననిష్ఠ ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకధర్మాభావాధికరణతా
ప్రయోజకత్వేనైవ బాధాదినిశ్చయానన్తరో త్పన్నానుమితిని
ష్ఠసాధ్యాది మత్తావగాహిత్వాభా వాధికరణతాయాం సత్ప్రతిపక్షా
ద్యాదృశబాధాదివిషయితాయా అప్రయోజకత్వేనసామంజస్యాత్.
అథై తాదృశోభయాభావఘటితలక్షణకరణేపి కేవలనిర్వహ్నిత్వాది
పక్షతావచ్ఛేదకకవహ్న్యాదిసాధ్యకస్థలీయనిర్వహ్నినిష్ఠవహ్న్యభావా
దిరూపబాధాదిదోషేఽవ్యాప్తిః, తాదృశబాధాదిజ్ఞానస్యాప్రతిబంధక
తయాతదీయవిరోధివిషయితాయా స్తథావిధోభయాభావా ప్రయో
జకత్వాత్; తస్యదోషత్వానుపగమేతత్ర హేతోర్దుష్టత్వవ్యవహారాను
పపత్తేః; ఇష్టాపత్తౌచనిర్వహ్నిగపర్వతోవహ్నిమానిత్యాదావపితత్సం

భవేన్నై తాదృశ ప్రయాసవైఫల్యాత్ ; నచతత్రాభావవాన్ వహ్ని
మానిత్యనాహార్య జ్ఞానస్య ప్రసిద్ధ్యాతత్ప్రతిబంధకీభూతస్యాభావవా
న్నిర్వహ్ని రిత్యాదిజ్ఞానస్యవిషయపదోష ఇతివాచ్యం,అభావవత్త్వ
సామానాధికరణ్యేన నిర్వహ్నిత్వగ్రహస్య తాదృశవహ్నిమత్త్వగ్ర
హావిరోధిత్వాత్; అభావవత్త్వావచ్ఛేదేన వహ్న్యాదిమత్తాగ్రహ
విరోధిత్వేపి తాదృశవహ్న్యాదిమత్తావగాహిత్వస్య వహ్న్యభావా
దిమత్త్వ రూపపక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టేసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిత్వా
వ్యాపకతయా తదవచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయితాయా
స్తథావిధోభయాభావా ప్రయోజకత్వాత్తద్విషయస్య దోషత్వా
నుపపత్తేః; అభావవత్త్వావచ్ఛేదేన నిర్వహ్నిత్వగ్రహస్య భ్రమ
రూపతయా తద్విషయవిశిష్టస్యైవా ప్రసిద్ధేః; ఏవం వహ్నిమా
న్నిర్వహ్నిరిత్యాది స్థలీయదోషే నితరామవ్యాప్తిః; వహ్నిమ
న్నిష్ఠవహ్నిమత్త్వాదేరేవ తత్రదోషత్వసంభవాత్తద్విషయకజ్ఞా
నస్య క్వచిదపి ప్రతిబంధకత్వాయోగాత్; ఏవం యత్రనిర్వహ్నిగ
పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతత్వాది సామానాధికరణ్యేన వ
హ్న్యభావాదిమత్త్వస్య పక్షతావచ్ఛేదకఘటకతా, తత్ర పర్వ
తత్వాది సామానాధికరణ్యేన వహ్న్యాదిమత్త్వ న్నదోషః; విశిష్ట
పక్షగ్రహాద్య విరోధిత్వేనాశ్రయాసిద్ధ్యాదిరూపతానుపపత్తేః, ఉ
క్తరీత్యైతల్లక్షణా నాక్రాంతత్వాచ్చ; పర్వతత్వావచ్ఛేదేనవహ్న్యా
దిమత్త్వమప్రసిద్ధం, వహ్నిశూన్య పర్వతాదేరపి సత్త్వాత్ ; నాపిప
ర్వతత్వాది సామానాధికరణ్యేన, నిర్వహ్నిపర్వతత్వాద్య వచ్ఛేదే
నవా, వహ్న్యభావాదిమత్త్వాది రూపబాధాదిః; తజ్జ్ఞానస్య పక్ష
తావచ్ఛేదకవిశిష్టే సాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిత్వ వ్యాపకవిషయితా
ఘటిత ధర్మావచ్ఛిన్నా ప్రతిబంధకతయాతత్రలక్షణ గమనాయో
గాత్; నాపిపర్వతత్వావచ్ఛేదేనవహ్న్యభావాదిమత్త్వ మప్రసిద్ధ
త్వాదితితత్ర నకోపిదోషస్స్యాత్.

యత్తు ప్రయుక్తత్వం వ్యాపకత్వం, యద్విషయకనిశ్చయ నిష్ఠవిరోధివిషయితాయా ఉభయాభావ వ్యాప్యత్వంచ, స్వాశ్రయతాదృశ నిశ్చయావ్యవహితోత్తరానుమితిత్వసంబంధేన; తాదృశసంబన్ధ లాభాయైవ * తదుత్తరమనుమితావిత్యుక్తమ్; ఏవంచ విరోధివిషయక యద్విషయక నిశ్చయావ్యవహితోత్తరానుమితిత్వవ్యాపకస్తాదృశోభయాభావ ఇతిపర్యవసితమ్; ఏవంచనిర్వహ్నిర్వహ్నిమానిత్యాదిస్థలీయ బాధాదేర్విషయితాయాం స్వరూపసంబన్ధ రూపోభయాభావ ప్రయోజకత్వా సంభవేపి నిరుక్తోభయాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకకోటౌ యద్రూపావచ్ఛిన్న విశేష్యక యద్రూపావచ్ఛిన్నప్రకారకత్వన్నివిష్టం, తద్రూపావచ్ఛిన్న విశేష్యక తద్రూపావచ్ఛిన్నాభావ తద్వ్యాప్యాన్యతరప్రకారకత్వస్యైవ విరోధివిషయకత్వార్థకతయా తత్రలక్షణసమన్వయ ఏవ, తాదృశప్రయోజకత్వస్యానివేశాత్; నచైవం తత్రవస్తుమాత్రేఽతివ్యాప్తిర్దుర్వారైవ, తాదృశోభయాభావస్య విరోధివిషయక సమూహాలంబన రూపఘటాదివిషయక నిశ్చయావ్యవహితోత్తరానుమితిత్వ వ్యాపకతాయా అక్షతత్వాదితి వాచ్యమ్; విరోధివిషయితానతిరిక్తవృత్తియద్విషయతాశాలినిశ్చయస్య నిశ్చయాన్తేన వివక్షితత్వాత్, ఘటాదివిషయితాయాస్తత్రనిరుక్తవిరోధివిషయితాతిరిక్తవృత్తిత్వవిరహాత్; నచైవంవిరోధి విషయితానతిరిక్తవృత్తిర్యదీయ విషయితా, తత్త్వమిత్యేతావతైవసామఞ్జస్యే శేషవైయర్థ్యమితివాచ్యమ్; యత్రపర్వతత్వాది సామానాధికరణ్యేన వహ్న్యాదేస్సాధ్యతా, తత్రపర్వతత్వాది సామానాధికరణ్యేన వహ్న్యాద్యభావాదిమత్త్వస్య విషయితాయా నిరుక్తవిరోధి విషయితానతిరిక్తవృత్తితయా తత్రాతివ్యాప్తివారకతయా శేషసార్థక్యాత్; తదుపాదానే తాదృశవహ్న్యభావాది మత్త్వవిషయక నిశ్చయానన్తరం పర్వతత్వాది సా

మానాధికరణ్యేన వహ్న్యాద్యనుమిత్యుత్పత్త్యా తాదృశానుమితౌ త
థావిధోభయసత్త్వేనాతివ్యాప్త్యనవకాశాదితి, తత్తుచ్ఛమ్; నిర్వ
హ్నిః పర్వతో వహ్నిమానిత్యాకారా యత్ర పర్వతత్వాది సామానా
ధికరణ్యేన వహ్న్యభావాదేః పక్షతావచ్ఛేదకఘటకతా, తత్ర పర్వత
త్వాదిసామానాధికరణ్యేన వహ్న్యాదిమత్త్వస్య విశిష్టపక్షగ్రహావిరో
ధిత్వేనాశ్రయాసిద్ధ్యనాత్మకస్య హేత్వాభాసాన్తరతాభయేనాసం
భవద్దోష భావస్య నిరుక్తవిరోధివిషయితానతిరిక్తవృత్తి వి
షయితాకతయా ఽతివ్యాప్తేః; తాదృశోభయాభావ ప్రతియోగి
తావచ్ఛేదకగర్భే యద్రూపవిశిష్టే యేనసంబంధేన యద్రూపా
వచ్ఛిన్నవైశిష్ట్యావగాహిత్వన్నివేశ్యతే, తద్రూపావచ్ఛిన్న విశేష్య
క తత్సంసర్గకతద్రూపావచ్ఛిన్నప్రకారకానుమితిత్వావచ్ఛిన్నని
రూపిత ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వరూప విరోధిత్వస్య విషయితా
యాన్నివేశే శేషవైయర్థ్యమ్; ఉక్తరీత్యా నిర్వహ్నిర్వహ్నిమా
నిత్యాదిస్థలీయ దోషఽవ్యాప్తిశ్చ.

యత్తు పక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టే నిరుక్తసాధ్యహేతు వైశి
ష్ట్యావగాహి నిశ్చయావృత్తివిషయితైవ విరోధివిషయితా పదార్థః,
తథాచ, యన్నిరూపిత తాదృశవిషయితాశాలి నిశ్చయోత్తరాను
మితిత్వ వ్యాపకోభయాభావ సత్త్వమితి సముదాయార్థః; నిశ్చ
యత్వంచవిశేషణవిశేష్యతా 'వచ్ఛేదకభావానాపన్న విరోధికోటి
ద్వయప్రకారకైక ధర్మ విశేష్యక జ్ఞానాన్య జ్ఞానత్వమ్; కోటిద్వయే
విశేషణవిశేష్యతావచ్ఛేదకభావానాపన్నత్వ విశేషాన్నిర్వహ్నిగ
పర్వతోవహ్నిమానిత్యాకారా పక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టే సాధ్యాదివైశి
ష్ట్యగ్రహస్య పక్షత్ర విరోధిద్వయప్రకారకత్వానియమేపి నతాదృశ
వైశిష్ట్యావగాహి నిశ్చయాప్రసిద్ధిః, యదీయవిషయతా తాదృశని
శ్చయావృత్తిసత్త్వమిత్యేతావతాప్యత్రహ్రదోవహ్ని వ్యాప్యధూ

మవానిత్యాదౌ హ్రదాదినిష్ఠవహ్న్యభావాదిమత్త్వే౽తివ్యాప్తిః వహ్న్యాదివ్యాప్యవత్తా నిశ్చయస్యాపి వహ్న్యాదినిశ్చయవత్కార్య సహభావేనవహ్న్యభావాది గ్రహావిరోధిత్వాత్ వహ్న్యభావాది మత్త్వ విషయితాయాస్తాదృశ నిశ్చయావృత్తిత్వాదితిన శేషవైయ ర్థ్యమితి, తదపిన; వహ్నివ్యాప్యవాన్వహ్నివ్యాప్యవ్యాప్య వాంశ్చ హ్రదోవహ్న్యభావవానిత్యే తాదృశాహార్యజ్ఞానోపగమేనవహ్న్య భావాదిమత్త్వ విషయితాయా వహ్నివ్యాప్యాదిమత్త్వ నిశ్చయ వృత్తితయోక్తాతివ్యాప్త్యనవకాశేన శేషసార్థక్యానుపపత్తేః; వ హ్నిమాన్వహ్నివ్యాప్యవాంశ్చహ్రదో వహ్న్యభావవా నిత్యే తాదృశాహార్య సాధ్యాదివైశిష్ట్య నిశ్చయే హ్రదో వహ్నిమాని త్యాది స్థలీయ బాధాదివిషయితా సత్త్వేనాసంభవప్రసంగాచ్చ; వ హ్న్యాదిరూప ధర్మితావచ్ఛేదకా నవచ్ఛిన్న వహ్న్యభావాది విశే షితహ్రదాది నిరూపితవిషయితాయాః సాధ్యాదినిశ్చయా వృత్తి త్వేపి ఘటాదినిరూపితాయా అపిదోషవిషయితా వచ్ఛిన్నాయా వి షయితాయాః సాధ్యాదినిశ్చయా వృత్తితయా ఘటాదావుదాసీనే ౽తివ్యాప్తివారణాయ యాదృశవిశిష్టవిషయితా సామాన్యం తాదృ శనిశ్చయావృత్తి, తాదృశవిశిష్ట నిరూపితవిషయితాయా ఏవ విరో ధివిషయితేత్యనేన వివక్షణీయతయా౽క్తపరిష్కారాత్ । భ్రమాన్య వృత్తి యదీయవిషయితాసామాన్యం తాదృశనిశ్చయావృత్తి, తదీ యవిషయితాయావివక్షణేననిర్వాహేఽపివిరోధియద్విషయితాశాలిని శ్చయోత్తరానుమితిసామాన్యే ద్వయోర్వ్యతిరేక ఇత్యేవభిధాయయ ద్విషయకనిశ్చయస్యేత్యాదిపక్షాభిధానస్యగ్రంథకారరీతివిరుద్ధత్వా దితి; ఏతేన విషయితాయా ఉభయాభావప్రయోజకత్వం తాదృశో భయాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం యద్రూపవిశిష్టవిషయేనసంబం ధేన యద్రూపావచ్ఛిన్న వైశిష్ట్యావగాహిత్వ ఘటితం, తద్రూపావ

చ్ఛిన్న విశేష్యక తత్సంసర్గక తద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రకారకత్వే విశేషి
తానుమితిత్వే న్నానాహార్యాలౌకిక సన్నికర్షాద్య జన్యజ్ఞానత్వేనవా
ఽవచ్ఛిన్నా యాఽప్రతిబధ్యతా, తన్నిరూపిత ప్రతిబంధకతావచ్ఛేద
కత్వం; ఏవంచ యాదృశవిశిష్ట విషయితా, నిరుక్తతథా విధోభ
యాభావ ప్రయోజకత్వాశ్రయస్తాదృశత్వమేవ లక్షణం, విషయి
త్వాదౌ విరోధిత్వాదికథనంతు స్వరూపాఖ్యానమాత్రమేవేతి ప్రల
పితమప్యనాదేయమ్, నిర్వహ్నిర్వహ్నిమానిత్యాది స్థలీయదోష
స్యోక్తయుక్త్యాఽసంగ్రహాత్ . అత్ర కేచిత్, కేచిదిత్యంతాగ్రిమ
కల్ప ఇవాత్రాపికల్పే దీధితికృతాన్న నిర్భరః, నిర్వహ్నిర్వహ్ని
మాన్నిత్యాది స్థలీయదోషాసంగ్రహేణా స్వరసస్యాగ్రిమకల్పే కేచిది
త్యనేనేవాత్రాపికల్పే వదన్తీత్యనేన సూచితత్వాత్; నిర్భరస్తుకే
చిత్త్విత్యాదికల్పఏవ; తత్రప్రకర్షబోధనాయ ప్రాహురిత్యుక్త
మిత్యాహుః. పరేతు,ఘటాభావాదిధర్మితావచ్ఛేదకకవహ్న్యాదిజ్ఞా
నం ప్రతి తద్ధర్మితావచ్ఛేదకక వహ్న్యభావాదిమత్తా జ్ఞానస్య ప్ర
తిబంధకత్వే కల్పనీయే, ధర్మితావచ్ఛేదకభేదేన తదకల్పనా ప్రయు
క్తలాఘవానురోధేన ధర్మితావచ్ఛేదక ధర్మానివేశ్యానాహార్యవ
హ్న్యాదివిశిష్టబుద్ధిత్వ వహ్న్యభావాదినిశ్చయత్వాభ్యాం సమాన
ధర్మితావచ్ఛేదక ప్రత్యాసత్త్యైవ ప్రతిబధ్యప్రతిబంధకభావస్స క
ల్ప్యతే, ఏవఞ్చ తద్దేశనిష్ఠస్య పూర్వవృత్తిప్రతిబంధకనిరూపిత ప్రతి
బంధకతా వచ్ఛేదకసంబంధస్య ఉత్తరవృత్తినిష్ఠ ప్రతిబధ్యతా
వచ్ఛేదకసంబంధేన తద్దేశాసంబంధిత్వంప్రతి ప్రయోజకతయా వ
హ్న్యభావాదినిష్ఠ వహ్న్యభావాదిప్రకారకజ్ఞానీయధర్మితావచ్ఛే
దకతాఖ్య విషయితాయాస్తదుత్తరోత్పన్నానాహార్య వహ్న్యాది
ప్రకారకజ్ఞానస్య వహ్న్యభావాదిధర్మితావచ్ఛేదకత్వవిరహప్రయో
జకత్వాత్, వహ్న్యభావాదివిశిష్టే వహ్న్యాది వైశిష్ట్యావగాహిత్వ

సాధ్యవైశిష్ట్యస్య తాదృశసాధ్యనిరూపిత వ్యాప్తివిశిష్టహేతువైశి ష్ట్యస్యావగాహినో జ్ఞానస్యయద్విషయక జ్ఞానం విరోధివిషయ

విరహస్య వహ్న్యభావాది ధర్మితా వచ్ఛేదకక వహ్న్య భావాది ప్రకారక నిశ్చయీయవిషయతా ప్రయుక్తత్వ మపేక్షితమే వేతి తాదృశ నిశ్చయవిషయస్య దోషత్వమవ్యాహతమేవ; నచధ ర్మితావచ్ఛేదకనిష్ఠ ప్రత్యాసత్త్యా విపరీతజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వే నిర్వహ్నివిశేష్యక వహ్నిజ్ఞానంజాయతా మిత్యాకారకేచ్ఛా జన్య స్య, నిర్వహ్నిర్వహ్నిమాన్ ఘటాభావవాంశ్చ వహ్నిమానిత్యా ద్యాకారకాహార్యజ్ఞానస్య విపరీతనిశ్చయ ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకానా క్రాంతతయా ఘటాభావవాన్వహ్న్యభావవా నిత్యాదినిశ్చయకా లే తథావిధేచ్ఛాసత్త్వేఘటాభావవిశిష్ట విశేష్యక వహ్నిజ్ఞానంజా యతా మిత్యాకారకేచ్ఛాం వినైవ తాదృశజ్ఞానాపత్తి రితివాచ్య మ్; యతస్సామాన్యతోవహ్న్యాదిజ్ఞానేచ్ఛా విశిష్టాన్యత్వరూపమ నాహార్యత్వం నప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకకోటౌ నివేశ్యమ్, కిన్త్వాహా ర్యజ్ఞానోప పత్త్యర్థం విశేష్యతానిష్ఠం యత్స్వవిషయతావచ్ఛేదక త్వం తదవచ్ఛేదకతా వచ్ఛేదకత్వ సంబంధా వచ్ఛిన్నప్రతియోగి తాక వహ్న్యాదిజ్ఞానేచ్ఛా విరహస్య యాస్వావ్యవహితప్రాక్క్ష ణావచ్ఛిన్నాధికరణతా తద్విశిష్ట ధర్మితావచ్ఛేదకతాయా ఏవ ప్ర తిబంధకతావచ్ఛేదకసంబంధత్వ ముపేయతే; తాదృశేచ్ఛా విర హస్యప్రతిబంధకవిశేషణత్వమేవవావిశేషణతావిశేషధర్మితావచ్ఛేద కతా సంబంధతాఘటితసామానాధికరణ్యసంబంధేనోపగంతవ్యమ్; ఉక్తస్థలేచ ఘటాభావాదౌ తాదృశేచ్ఛావిరహస్య సత్త్వాన్నోక్తాను పపత్తిః,అధికమన్యత్రానుసంధేయ మితివదంతి. నిర్వహ్నిగపర్వతో వహ్నిమానిత్యాదిస్థలీయ దోషసాధారణ్యాయ ప్రకారాన్తరేణ ల క్షణాన్యాచక్షాణానాం కేషాంచిన్మతమాహ * తాదృశపక్షఇతి *

కం తత్త్వం, తాదృశజ్ఞాన విరోధిత్వంవా, హేతుదోషత్వం; జ్ఞానవిరోధిత్వంచ, తద్విషయ విషయగ్రహ విరోధిగ్రహవిషయత్వం, ఏవంవిధైవరీతి రుత్తరత్ర సర్వత్ర సవ్యభిచారలక్షణాదా వనుసర్త

పక్షతావచ్ఛేదక విశిష్టపక్ష ఇత్యర్థః * తాదృశసాధ్యేతి*సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్ట సాధ్యేత్యర్థః; * తాదృశహేత్వితి * హేతుతావచ్ఛేదకవిశిష్ట హేత్విత్యర్థః; జ్ఞానస్య విరోధివిషయకం యద్విషయకంజ్ఞానమితి యోజనా; *జ్ఞానమ్,జ్ఞానసామాన్యమ్ ; తేనఘటాది విషయకస్య కస్యచిత్సమూహాలంబనస్య తాదృశజ్ఞాన విరోధి బాధాది విషయకత్వేపి నాతిప్రసంగః. స్వావచ్ఛిన్న విషయకత్వవ్యాపక తాదృశజ్ఞాన విరోధివిషయితాక ధర్మవత్త్వమితి ఫలితోర్థః. అత్రచ విషయితానిష్ఠం స్వరూపసంబంధరూప తాదృశజ్ఞానవిషయ విషయకగ్రహ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వాత్మక తాదృశజ్ఞాన విరోధిత్వమేవ నివేశనీయన్నతు విషయనిష్ఠన్నిర్వాచ్యమ్ ; తాదృశజ్ఞాన విరోధిత్వాంతస్యైవ లక్షణత్వసంభవేన శేషవైయర్థ్య ప్రసంగాత్. అత్రచ విషయ నిష్ఠస్యనిర్వాచ్య తాదృశజ్ఞాన విరోధిత్వస్యైవ తదపేక్షయా లఘుతయా తదేవాహ * తాదృశజ్ఞాన విరోధిత్వం వేతి * తాదృశజ్ఞాన విరోధిత్వం యదితాదృశజ్ఞాన ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకస్వావచ్ఛిన్నవిషయితాక ధర్మవత్త్వం, తదా పూర్వనిరుక్త యథాశ్రుతమూలార్థ ఏవ పర్యవసానా న్నిర్వహ్నిగపర్వతోవహ్నిమానిత్యాదిస్థలీయదోషావ్యాప్తి తాదవస్థ్యమితి * తన్నిర్వక్తిజ్ఞానవిరోధిత్వంచేతి * తద్విషయ విషయకేతి * తథాచ నిర్వహ్నిగ పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ తాదృశజ్ఞానవిరోధిజ్ఞానాప్రసిద్ధావపి తద్విషయ విషయకస్య నిర్వహ్నిగపర్వత ఇత్యాదిజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకం యద్వహ్నిమాన్ పర్వత ఇత్యాదిజ్ఞానం, తద్విషయతా మాదాయైవ వహ్నిమత్పర్వతాదిరూప తత్స్థలీయాశ్రయాసిద్ధ్యాదౌ లక్షణసమన్వయః.

అథఘటవద్భూతలాది రూపోదాసీన పదార్థవిషయకసమ హాలంబనాత్మక పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయకసాధ్యతద్వ్యాప్య హేతు ప్రకారకజ్ఞాన విషయకఘటవద్భూత లాదిజ్ఞాన ప్రతిబం కజ్ఞానవిషయఘటాభావవద్భూతలాదావతివ్యాప్తిః.నచపక్షతావచ్ఛే దకావచ్ఛిన్నవిశేష్యకసాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టసాధ్యతన్నిరూపితవ్యా ప్తివిశిష్టహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న హేతుప్రకారకగ్రహత్వవ్యాప విషయితాఘటితధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతిబధ్యతా నిరూపితప్రతిబంధ తా వచ్ఛేదకస్వావచ్ఛిన్నవిషయితాకధర్మవత్త్వనివేశాన్నదోష ఘటవద్భూతలాదివిషయితాయాస్తాదృశగ్రహత్వావ్యాపకత్వాది వాచ్యమ్; యతగ్గపర్వతాద్యంశే వహ్నిమత్త్వాద్యనవగాహినో ర్వహ్నిగపర్వతఇత్యాది జ్ఞానస్యయా వహ్నిప్రకారకత్వాద్య నిరు పితా నిర్వహ్నిత్వాది ప్రకారకతానిరూపిత పర్వతాది విషయిత సైవానాహార్యత్వ విశిష్టతయావహ్నిమాన్ పర్వత ఇత్యాదిజ్ఞా ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదికా; తస్యా శ్చనిర్వహ్నిగ పర్వతోవహ్నిమా త్యాద్యాకారకాహార్యజ్ఞానసాధారణ్యేమానాభావాదాహార్యజ్ఞానస మగ్ర్యా స్తాదృశవిషయిత్వప్రయోజకత్వాసిద్ధేః, విపరీతజ్ఞానాభ వఘటితాయా స్తాదృశవిషయితా ప్రయోజకానాహార్య జ్ఞానస మగ్ర్యాశ్చా హార్యజ్ఞానాజనకత్వా త్తాదృశగ్రహత్వవ్యాపికా : హ్నిమత్త్వాది ప్రకారతానిరూపిత తాదృశ పర్వతాదివిషయితా సాచ నతత్ప్రతిబధ్యతా ·వచ్ఛేదికేతి నిర్వహ్నిత్వాది ప్రకారత నిరూపిత పర్వతాదివిషయితాత్వేన నిర్వహ్నిగ పర్వత ఇత్యాదిజ్ఞ నీయ విషయితాపితథావిధగ్ర హత్వవ్యాపికేతిచేత్తర్హి విషయి తాత్వాదినాఘట వద్భూతలాది విషయితానామపితద్వ్యాప్య పకత యో దాసీన పదార్థవారణమశక్యమితి చేన్నైవమ్; యద్రూపావచ్ఛి న్నేయద్రూపావచ్ఛిన్న ప్రకారకత్వ త్వావచ్ఛిన్నం తాదృశగ్రహ

వ్యేత్యపి కశ్చిత్॥ కేచిత్తు, యాదృశపక్షక యాదృశసాధ్యక యా

త్వవ్యాపకం,తద్రూపావచ్ఛిన్నవిశేష్యకతద్రూపావచ్ఛిన్న ప్రకారక
గ్రహత్వావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతా వచ్ఛేదకస్వా
వచ్ఛిన్న నిరూపిత విషయితాకధర్మవత్త్వస్య వివక్షణీయతయాసా
మంజస్యాదితిదిక్. అత్రచాస్వరససూచనాయకేచిదిత్యుక్తం; సచో
క్తయుక్త్యా నిర్వహ్నిర్వహ్నిమా నిత్యాది స్థలీయదోషాసంగ్రహే
ణ. నచధర్మితా వచ్ఛేదకత్వ ప్రత్యాసత్త్యావహ్నిప్రకారకజ్ఞానం
ప్రతి వహ్న్యభావప్రకారకజ్ఞానస్యప్రతిబంధకతామతే నిర్వహ్నిర్వ
హ్నిమానిత్యే తాదృశజ్ఞాన సమానవిషయకా నాహార్యవహ్నిమా
నిత్యాకారకజ్ఞానప్రతిబంధకతామాదాయ లక్షణసమన్వయః (అ
త్రాపి) సంభవతీతివాచ్యమ్; తాదృశమతాశ్రయణేపర్వతోవహ్ని
మానిత్యాదౌ వహ్న్యభావ వద్ధ్రిదాదేర్దోషత్వ ప్రసంగాత్ *
యాదృశేతి సర్వత్రయద్రూపావచ్ఛిన్నార్థకమ్*తావద న్యాన్యత్వమి
తి * యాదృశపక్ష సాధ్యహేతుకస్థలే యాదృశదోషజ్ఞానస్య ప్ర
తిబధ్యజ్ఞానం ప్రసిద్ధ్యతి, యథానిర్వహ్నిగ పర్వతో వహ్నిమాన్
ధూమాదిత్యాదౌ వహ్నివిశిష్టపర్వతాదిరూపాశ్రయా సిద్ధిధూమా
భావవిశిష్టనిర్వహ్నిపర్వతాదిరూపస్వరూపాసిద్ధ్యాదీనాంజ్ఞానస్య,తత్ర
తాదృశదోషాణాం గ్రాహ్యాభావతద్వ్యాప్యరూప ఘటకభేదేనవిశే
షణవిశేష్య భావభేదేనచ విభిన్నానామనుగతేన విశిష్టపక్షే విశిష్ట
సాధన వైశిష్ట్యగ్రహ విరోధిత్వరూపా సిద్ధిత్వాది నైవతావదన్యా
న్యత్వ ఘటకభేదప్రతియోగివిధయానివేశః, నతువహ్ని విశిష్ట ప
ర్వతత్వనిర్ధూమత్వ విశిష్ట నిర్వహ్నిత్వాదినా, ప్రయోజనవిరహాత్;
యత్స్థలీయ యాదృశదోష విషయకజ్ఞానస్య ప్రతిబధ్యజ్ఞానమ ప్ర
సిద్ధంయథా నిర్వహ్నిర్వహ్ని మానిత్యాదిస్థలీయస్యచబాధాదేర్జ్ఞా
నస్య, తత్స్థలీయదోషాణామనా యత్యా వహ్న్యభావవిశిష్ట నిర్వ

దృశహేతౌ, యావంతోదోషా స్సంభవంతి, తావదన్యాన్య
ఏకమాత్ర దోషస్థలేచ తత్త్వమేవ హేత్వాభాసత్వం, సచాత్రి

హ్నిత్వ వహ్న్యభావవ్యాప్యవిశిష్టనిర్వహ్నిత్వ నిర్వహ్నినిష్ఠ
హ్న్యభావత్వ నిర్వహ్నినిష్ఠ వహ్న్యభావవ్యాప్యత్వాదినాచాన
తపరూపేణైవనివేశః. అత్రచవిశిష్టభిన్నభిన్నత్వస్య శుద్ధవిశేష
ధారణతయాసర్వమాకాశవదిత్యాదావాకాశాభావాది విశిష్టస
దిరూపబాధాదిభిన్నత్వస్యాప్రసిద్ధతయాచ, తత్తద్విశిష్ట నిరూపిత
యితాన్యతమ విషయితా నిరూపకతా వచ్ఛేదక ధర్మ ఏత్త్వవే
భిమతమ్; అయంచప్రకారో యాదృశపక్షసాధ్య హేతుకస్థలే ౯
సమూహాలంబనానుమితేరప్రసిద్ధిస్తత్రై) వాదరణీయః; యత్ర
తత్ప్రసిద్ధిస్తత్రలాఘవాద్యథాశ్రుతమూలలభ్య లక్షణమేవసాధీం
శబ్దాభేదస్యాకించిత్కరతాయాస్స్వ యమేవవక్ష్యమాణత్వాదిత
ధేయమ్; యత్రచాశ్రయాసిద్ధ్యాదరేకవిధ ఏవదోషః, ప్రతిబధ్యజ్ఞా
చప్రసిద్ధంమహానసత్వవాన్ పర్వతో వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యా
తత్ర విశిష్టపక్షగ్రహ విరోధిత్వాది రూపాశ్రయా సిద్ధిత్వా దే
దోష సామాన్యలక్షణత్వ ముచితన్నతు మహానసత్వాద్య భావః
ష్ట పర్వతత్వాద్యవచ్ఛిన్న తాదృశాభావవ్యాప్య విశిష్ట పర్వతత
ద్యవచ్ఛిన్నాది భిన్నభిన్నత్వస్య, నిరుక్త సమూహాలంబనానుమితి
రోధిత్వస్యచ, గౌరవాదిత్యాశయేనాహ * ఏకమాత్రదోషస్థల ఇ
* ఏకవిధ ఏవయత్రదోషస్తత్ర తద్విషయకజ్ఞాన ప్రతిబధ్యజ్ఞానం
ప్రసిద్ధం తాదృశదోషస్థలఇత్యర్థః, తేనగ్రాహ్యాభావతద్వ్యాప్య
దేన విశేషణవిశేష్యభావ భేదేనచ సర్వదోషాణాన్నా నాత్వస
భవా దేకమాత్ర దోషస్థలస్యా ప్రసిద్ధత్వేపి (పర్వతాన్యగపః
తో వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదా వేకమాత్రదోషస్థలే గ్రాహ్యాభ
వతద్వ్యాప్యరూప ఘటకాదిరూపాశ్రయా సిద్ధ్యాదీనామనుగమ

వాన్యోన్యాభావఇతి నవైయర్థ్యం. పంచవిధభేదోక్తిస్తు తత్సం
రూపాభావాత్తావదన్యోన్యత్వస్య లక్షణతాయా ఆవశ్యకత్వేపిచ]
నక్షతిః * తత్త్వం,తాదృశత్వమ్; నిరుక్తాశ్రయా సిద్ధిత్వాదికమితి
యావత్. ఇదముపలక్షణమ్, యత్రపరామర్శ విరోధినో వ్యభిచా
రవిరోధాసిద్ధ యస్త్రయోదోషాః, నతుబాధప్రతిరోధౌ, పర్వతో
వహ్నిమాన్ హ్రదత్వాదిత్యాదౌ, తత్రతాదృశపరామర్శ విరోధి
త్వమేవసామాన్యలక్షణమ్; యత్రచబాధప్రతిరోధా శ్రయాసిద్ధ్యా
దయోదోషాః, నతువ్యభిచారవిరోధౌ, హ్రదోవహ్నిమాన్ధూ
మాత్,హ్రదగికాంచనమయ వహ్నిమాన్ధూమాత్, కాంచనమ
యహ్రదోవహ్నిమాన్ధూమాత్, హ్రదోవహ్నిమాన్కాంచనమ
యధూమాదిత్యాదౌ; తత్రవిశిష్టపక్షేవిశిష్టసాధ్యసా ధనయోర్వై
శిష్ట్యావగాహియద్జ్ఞానం తద్విరోధిత్వమేవతథా; ఏవం యత్రవ్యభి
చారాసిద్ధిదోషౌ,కాంచనమయగిపర్వతోధూమవాన్వహ్నే రిత్యా
దౌ, తత్రవిశిష్టపక్షవిషయకవ్యాప్తి విశిష్టహేతు గ్రహవిరోధిత్వా
దికంతథేత్యపిబోధ్యమ్.

నను తత్తద్ధర్మా వచ్ఛిన్నభిన్నభిన్నత్వరూప లక్షణఘటకతత్త
ద్ధర్మాణాంభాగాసిద్ధతయా హేత్వాభాససామాన్యేఇతర భేదానుమా
పకత్వేపివ్యభి చారావారకతయా తదితరాంశవైయర్థ్యమతఆహ
* నచేతి * నచాన్యోన్యాభావోఽతిరిక్తఏవేతియోజనా; * సచ, త
త్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక భేదకూటావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితా
కశ్చ * అతిరిక్తః, తత్తద్ధర్మాతిరిక్తః; తథాచఫక్కిభేదాన్నవైయర్థ్య
మ్; తత్తద్ధర్మా వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక భేదమాత్రావచ్ఛిన్న ప్రతి
యోగితాకాన్యోన్యాభావస్య స్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకీ భూతభేద
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతత్తద్ధర్మస్వరూపత్వేపి తాదృశభేదకూటా
వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక భేదత్వస్యనానా ధర్మేషుకల్పనాపేక్షయా

భవ స్థలాభిప్రాయేణ, వ్యభిచారాదేస్సాధ్యాదిభేద నియన్త్రితత్వా చ్ఛబ్దా భేదమాత్రస్య చాకిఞ్చిత్కరత్వాదితి ప్రాహుః:—

తద్విశిష్టస్యైకస్యైవభేదస్యలాఘవేన కల్పయితుంయుక్తత్వా దిత్య భిప్రాయః; ఏతచ్చయథాశ్రుతాభిప్రాయేణ.

తత్తద్ధర్మావచ్ఛిన్న నిరూపితవిషయితాన్యతమవిషయితా నిరూపకతా వచ్ఛేదకధర్మవత్త్వస్యలక్షణత్వేతు, అధికవికాసకతయావిశేషణసార్థక్యమిత్యవధేయమ్. ననుసాధ్యాదిభేదేనలక్షణభేదేహ్రదోవహ్నిమాన్ధూమాదిత్యాదిస్థలీయలక్షణస్యపంచహేత్వాభాససాధారణ్యాసంభవాత్తాదృశలక్షణాక్రాంతానాం పంచవిధత్వోక్త్యసంగతిరిత్యత ఆహ * పంచవిధభేదోక్తిస్త్వితి * పంచవిధత్వోక్తి రిత్యర్థః * తత్సంభవస్థలేతి * యత్రపంచానామేవ హేత్వాభాసానాం సంభవో గౌరశ్వో ఘటత్వాదిత్యాదౌ, తత్స్థలీయలక్షణాక్రాంతస్యపంచవిధత్వాభి ప్రాయేణేత్యర్థః. నన్వేవం లక్షణాననుగమా దితరభేదానుమానే భాగాసిద్ధిరిత్యత ఆహ * వ్యభిచారాదేరితి * సాధ్యాదిభేదనియంత్రి తత్వాత్, సాధ్యాదిభేదనియంత్రిత లక్ష్యతావచ్ఛేదకత్వాత్; తథాచ లక్షణస్యేవ లక్ష్యతావచ్ఛేదకస్యాప్య ననుగమాన్నభాగా సిద్ధిరితిభావః. నన్వేవమప్యనుగతోక్త్య సంభవాన్నాయం ప్రకారస్సాధీయానిత్యత ఆహ * శబ్దాభేదస్యేతి * ఇదంపునరిహావధేయమ్. తావదన్యాన్యత్వ మితరభేదానుమాపక మేవ, నతుదోషపద ప్రవృత్తినిమిత్తమ్, తథాసతి నిర్వహ్నిత్వాదివిశిష్టే వహ్నౌసాధనేధూమోదుష్ట ఇత్యాదాదుష్టపదస్యవహ్న్యభావ విశిష్టనిర్వహ్నిత్వాద్యవచ్ఛిన్నాన్యతమవదర్థకతయా" నిర్వహ్నిత్వాదివిశిష్టేవహ్నిసాధనే " ఇత్యాదేరనన్వితార్థ కత్వప్రసంగాత్,అప్రసిద్ధ్యైతస్య హేత్వన్వయి నిర్వహ్నిత్వాది విశిష్టవిశేష్యక వహ్న్యనుమితి ప్రయోజకత్వార్థ కత్వాసంభవాత్, కిన్త్వభావ ప్రయోజకం

భ్రమాన్యవృత్తివిషయితానిరూపకత్వాదికమేవతథా;ఉక్తస్థలేచప్ర కారతాప్రకారతా నిరూపిత వ్యాప్తిప్రకారతా నిరూపితధూమ త్వాద్యవచ్ఛిన్న ప్రకారతా చోభయమేవసాధనపదార్థః; ప్రకార తా రూపతదర్థేఽపరతదర్థైకదేశవ్యాప్తిప్రకారతానిరూపకప్రకార తాయాంచ షష్ఠ్యంతవహ్నిపద ప్రతిపాద్యస్యవహ్నినిష్ఠత్వస్య స్వ రూపసంబంధేన, సాధనపదార్థ ప్రకారతాద్వయేచ సప్తమ్యంతార్థ స్య, నిర్వహ్నిత్వాది విశిష్టవిశేష్యతాయాశ్చ నిరూపితత్వసంబంధే నాన్వయః సాధనపదోత్తర సప్తమ్యాః నిరూపకత్వం ద్విత్వంచా ర్థః—నిరూపకత్వేచ నిరుక్తసాధనపదార్థయోఃపృథగన్వయః. త న్నిరూపకత్వేద్విత్వాన్వయః. ద్విత్వాన్వితతాదృశనిరూపకత్వయో ర్దోషపదార్థఘటకాభావేఽన్వయః. తథాచ, నిర్వహ్నిత్వ విశి ష్టవిశేష్యతా నిరూపితవహ్నినిష్ఠప్రకారతానిరూపకత్వస్య, తాదృశ విశేష్యతా నిరూపితా,యావహ్నిప్రకారతానిరూపిత వ్యాప్తిప్రకా రతానిరూపితధూమత్వాద్య వచ్ఛిన్నప్రకారతా, తన్నిరూపకత్వస్య చద్వయోరభావప్రయోజక భ్రమాన్యవృత్తివిషయితా నిరూపకత్వ వాని త్యేవాన్వయబోధః.ప్రతిబంధకీభూతభ్రమ విషయితానిరూపకీ భూతాభావ మాదాయ పర్వతేవహ్నిసాధనేధూమోదుష్టఇత్యాది ప్రయోగవారణాయవిషయితాయాం భ్రమాన్యవృత్తిత్వన్నివేశిత మ్,దోషఘటకకేవలసాధ్యాదా దోషవ్యవహారాభావా దత్రాయం దోషఇత్యాదౌస్వవిషయక నిశ్చయావ్యవహితోత్తరానుమితి నిష్ఠ తాదృశోభయాభావాధికరణతా ప్రయోజకాధికరణతాత్వవ్యాపక విరోధివిషయితాప్రయోజ్యతాకధర్మ ఏవవదోషపదార్థ ఇతిదిక్.

ఇతి సామాన్యనిరుక్తి స్సమాప్తా.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

సంపూర్ణమ్.

---

౪౧. పుటాంతర్గతమిదం పాఠాన్తరమ్.

యద్విషయకనిశ్చ యోత్తరానుమితి త్వవ్యాపకో విరోధివిషయితాప్రయుక్తో వ్యాపకత్వ విశిష్టసంయోగ సంసర్గక వహ్నిప్రకారకత్వఘటితోఽయాభావస్తత్త్వమవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన సాధ్యసిద్ధిస్థలీయహేత్వాభాసలక్షణము భయసాధారణ మేకలక్షణంతునసంభవతి,అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనసాధ్యసిద్ధిస్థలేసామానాధికరణ్యేనబాధావ్యాప్తేస్సామానాధికరణ్యేనసాధ్యసిద్ధిస్థలేసామానాధికరణ్యేనబాధాతివ్యాప్తేర్వ్యాప్రసంగాత్.

